

Ол. Бабій

Родинна Тайна

30.946/52.

30269

ТЕАТРАЛЬНА БІБЛІОТЕКА

ОЛЕСЬ БАБІЙ.

Родинна тайна

драма, 3 дії.

Львів, 1926.

ВВО: „РУСАЛКА“

Львів 1926р.

Р. Бабій-Савенко.

2.

„Театральна Бібліотека“

місячний безплатний додаток

до „Р У С А Л К И“

Рік вид. V.

1926.

Вип. II.

Copyright by „Rusalka“, Leopold.

Авторські права застережені.

Головний склад для Америки і Канади.
Ukrainian Bazaar, 2248 Grayling Ave, Detroit, Mich.

06,10

30289

ОЛ. БАБІЙ.

Вреш. № 171

РОДИННА ТАЙНА

309.

драма на 3 дії.

на сцені

~~30.946/52.~~

ЛЬВІВ 1296.
Видавництво: „РУСАЛКА“

Львів. Бібліотека

с. 144378

О С О Б И :

Мирон Журавель, власник лісів, літ 36.

Анна Журавлиха, його мати, літ 60.

Лілі, молода жінка Мирона, літ 22.

Надя, її маленька дочка, $\frac{1}{2}$ року.

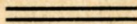
Горпина, наймичка, літ 35.

Марія, її дочка, літ 13.

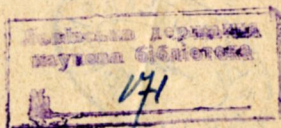
Гордій, будівничий, інженір, літ 33.

Дід Панас, літ 70.

Діється в гірській околиці в сучасну добу.

30. Apr. 08

Дія I.

ЯВА I.

Кімната в лієничівці: Двері праворуч ведуть до спальні і кухні; двері напроти сцени ведуть на веранду, перед якою розвивається гірський краєвид: гори, ліси, потоки. Стіна ліворуч прикрашена образами з ловецького життя, рогами оленів, а замість килимів на стінах медвежі шкури. На одній стіні висять рушніці, ловецький ріг (трубка) та самопали. Меблі скромні, зі соснового дерева, яку гірських мешканців. Під стіною на кріслі сидить Анна Журавлиха, старенька, сововолоса, лагідної вдачі пані, направляє панчохи, підсвіуючи нишком якусь скучну, сумовиту пісню. Одягнена в домашній стрій, провінціонального крою. Що хвиля поправляє окуляри на носі і працює даліше.

ЯВА II.

Горпина (старша молодиця, літ, 35, тиха, смирна, сумовита, входить зі спальні й починає стирати порохи зі стола і шафи).

Анна Журавлиха: (поглядаючи на Горпину крізь окуляри) Горпино! Чи ти вже заколихала мою внучку?

Горпина: Вже пані, вона давно заснула.

Анна Жур. А мухи не докучають дитині?

Горпина: Ні, пані! Я накрила колыску серпанком так, що жадна муха й не сяде на личко Наді. Та й звідкіля тим мухам взятись? Сьогодні ми з молодого панею і з моєю Марією вигнали галузяками всі мухи на двір.

Анна: Вони знов повернуть, як відчинимо вікна. Тут в горах дошкулюють ті мухи і комарі, що не дає Бог. А наша Лілі ще не вернула з ліса? Деь довго забарилася.

Горпина: Молодої пані тільки що не видно: не видержить довго без донечки, швидко прибіжить до дому. Тай і чого їм довго бавитися? Таж з панею пішла і моя Марія, а та за годину назбирає малин більше, як пані Лілі за цілий день.

Анна: Так, так. Твоя Марія метка і жвава, що й казати. Я бачила нераз, як вона збирає малини і пнеться по скелях зручно як сарна, між кущами ганяє як вивірка... Зовсім у неї не твоя вдача: Тиж заки рушишся з місця, то година минає.

Горпина: Правду говорите, ой правду! Куда мені до дочки, я вже з роду така повільна та статочна. Бувало, ще тоді, як я дівувала, то нераз хлопці говорили про мене „Та Горпина так повільно та поважно ходить, мов на голіві в збанку воду несе“. А дочка моя зовсім не та, не в мене вдалась, не в мене... (Зі спальні чути плач дитини).

Анна: Дитина збудилася! Певно мухи збудили Пиди, заколиши. (Горпина відходить до спальні. За хвилину плач втихає і чути лиш спів Горпини: „Ой спи дитя, колишу тя“).

ЯВА III.

Лілі і Марія, входять зі збанками малин і з китицями лісових цвітів у руках. Лілі гарна молода дама, ніжної, погідної вдачі, а Марія 13 літнє дівча веселе, жваве, одягнуте по селянськи. На Лілі прогульковий, літний одяг.

Лілі (входячи): Витайте мамусю! От ми вже і з малинами повернули.

Анна: Ну й слава Богу. А є в лісі малини цього року?

Лілі: Ах, мамочко! Які малини зародили! Це просто чудо! Цілий ліс над кручею червоний від малин.

Марія (показує збанок): Погляньте, скільки ми набрали!

Лілі: І це все за пару годин! О, я так пильно збирала, так пильно! Щоб моя недобра свекруха не сказала, що я в неї дарма хліб їм.

Марія: Ох, ви хоч не чваніться! Як би не я, то ви й до вечора не нарвалиб малин. Ха, ха Яка пані боязка! В лісі щось зашуміло між кущами, а наша пані вже хотіла тікати. Каже: „Боюся, щоб вовки нас не роздерли. Тяж чула, що недавно вовки зіли вівцю діда Панаса.“ Ха, ха! А це був заяць між кущами, заяць, що злякався пані більше, як пані його.

Горпина (виходячи зі спальні погрожує): Марійко! І що це ти соромиш паню? От мовчалаб, а вона он що вговорює.

Лілі: Зовсім застидала мене ваша дочка, Горпино. Але що правда, я боюся в лісі сама, так боюся. Але з Марією зовсім не страшно, бо вона в лісі як в хаті: виспіває, бігає, кричить, за гніздом птиць аж на вершок дерева лазила, ледви не впала з дерева.

Горпина: Ой, Господи, Господи! Коли та дівка матиме розум? Лазить по деревах ніби хлопчисько, ой, дівко, дівко! (Марійка робить китиці з квітів, вкладає їх до вази, наливає води і виходить з Горпиною до кухні).

Анна: А навіщо ти нарвала стільки квіток? Тиж, Лілі, давніше жаліла зривати квітки, казала, що і вони хочуть жити.

Лілі: О, так! Мені і сьогодні було жалко їх, але так хочеться прикрасити стіл нашому Миронові підчас обіду. Мирон так любить лісові квіти.

Анна: Для Мирона ти не щадиш і життя квіток?

Лілі: О, мамо! Для нього і свого життя я не пожалілаб.

Анна (усміхаючись ласкаво). Шаслива ти, дорога Лілі, своєю любовю, та і мій Мирон шасливий з тобою. Бог вислухав моїх молитов і дав йому янгола за жінку.

Лілі (ушасливлено). Невже ж я янгол, а не жінка? Ох, Боже! А деж мої крила? А моя покійна мати і всі мої вчительки та товаришки завжди говорили що з мене буде така жінка, як з піску батіг. А мати завжди докоряла мені, що я нікуда не годжуся, а воно он що! Моя свекруха каже, що я янгол. Моя мати інакше не називала мене тільки „Нездалою Лілею“.

Анна: Дай Боже кожному таку жінку, як ти, щоб всі були такі нездалі, як ти.

Лілі (сідаючи біля Анни): І дай Боже кожній невістці таку свекруху, як ви. (Пестливо). А в наших піснях, як співають про свекруху, то вона виходить все зльощю, сердитою відьмою, яка не дає невістці спокою. Мамочко, як то співають? (Співав). „А свекруха йде, мов вітер гуде: сонливая, дрімливая, до роботи лінивая, невістко моя!“ (Колишеться мов до сну і наче засипляє на колінах свекрухи.)

Анна: Ех, ти моя пестійко! Це тільки у піснях свекрухи такі лихі. Та й чогож мені сердитись на тебе, за що ненавидіти? Тиж принесла в наш дім щастя і веселість, як ластівка весну Мій Мирон прямо віродився, від коли ти тут у нас. Тиж знаєш, який він був колись: Неспокійний дух, який до 34 року життя не вмів собі знайти місця в світі. Всюди він почував себе нещасним, всюди чужим, завжди він рвався кудись в невідоме, і цілий широкий світ був для нього за малий, за вузький. Цілий світ змандрував він, шукаючи щастя і спокою, а знайшов те все аж в чотирох стінах ось тут в цій спальні, біля тебе, так, у тебе він знайшов те, чого не знайшов ні в Індії, ні на норвежських фйордах, ані над берегами південного моря, ані серед пустель гарячої Африки.

Лілі: Ха, ха! Як ви то чудесно розказувте. Я готова повірити, що я справді таке незнати що! (Встає. йде до зеркала). Ну, і що той Мирон такого знайшов у мені, що дало йому спокій і щастя? Йй Богу, нічого на собі не бачу такого! Ну, от, звичайний кирпатенький носик, трошки су-

мовиті, мелянхолійні очі, сині, як небо в мрачну осінь, ха, ха! І вираз лиця. такий наївно-дурноватенький, як в маленької дитини. І за те все ваш Мирон так любить мене? Ох, дурненькі ті чоловіки, дурненькі. (Чути плач дитини в спальні).

Анна: Надя знова збудилася!

Лілі (біжить до спальні). Моя Надя збудилася, моя солодка Надя!

Анна: Певно зголодніло біднятко, та і збудилася.

ЯВА IV.

Мирон Журавель: 36 літній власник лісів, троха понурої, сумовитої та добродушної вдачі. Одягнутий в ловецький стрій, з рушницею на плечах. Робить вражіння людини, що після молодечих бур-завірюх і пригод, прийшла до рівноваги і спокою.

Анна: А, мій сивок вже вернув з гір! Раніш, ніж ми сподівалися.

Мирон: Здорові були мамо! Вернув я швидко, бо затужив за вами і за дитиною.

Лілі (зі спальні). А за мною ні? Он бач, який вірлий! Певно знайшов собі в горах якусь пастушку. Ну, ходи сюди, ходи подивися на свою невидальчину, дочку.

Мирон: А, Лілі вже в дома! Здорова, дорога жіночко! (Іде в спальню).

(За хвилию чути зі спальні веселу розмову Лілі, Мирона, та викрики дитини).

Голос Мирона: А дивно, як вона виросла! Хе, хе, сміється! От безстидниця! Зовсім розкрилася.

Лілі: А які в неї товстенькі руки. Але тихо, тихо, вона хоче спати, мабуть засне.

Голос Мирона: Так, так. Засипляє.

Голос Лілі. Як гарно заплющує очі. Тихо, Мироне поганий! Дочка дивиться, а він береться маму цілувати. Мамо, ваш син нечемний. Посварить на нього!

Анна: Щож я йому вдію? Він в мене вже великий виріс, йому вже вільно бути нечемним. (Споглядає на спальню і усміхається вдоволено). Любляться молодята. Ой, любляться! Поблагословив Бог нас щастям, радістю і любовю...

Лілі (виходячи зі спальні). Тихо, вона заснула знова. Надя вже спить.

Мирон: Заснуло біднятко! Поссало трошки груди мами і таки з грудю в устах заснуло.

Лілі: Ой мамо! Як би ви бачили, як Надя вже вміє сміятися! Жадна дитина не сміється так гарно, як моя. Вона так якомось складає уста до сміху, що мені ах, так ми-

ло дивитися на неї, аж на душі стає так радісно, радісно... Я думаю, що янголи, як що сміються, то так, як моя Надя.

Мирон: Ха, ха! То кожній мамі так здається, що її дитина найкраща в світі. Всі ви матері смішні. А в дійсності твоя дочка така погана, погана кирпатоноса, така, як її мама.

Лілі: Неправда! у неї зовсім такий ніс, як у тебе. Тільки очі мої в неї...

Мирон: Ну, як що в неї мій ніс, то як виросте, всі хлопці з неї сміятимуться і вона залишиться старою панною. У менеж ніс, як печена бараболя.

Лілі: Не турбуйся! Як Надя виросте, то я їй знайду такого жениха, що кращого в світі не буде, побачиш! Я вже знаю навіть, чий син оженився з нею.

Мирон: Ха ха! От чудачка! Дочка ще з пеленки не виросла, а вона вже й жениха шукає.

Анна: Вона така смішна, така смішна, та твоя жіночка. Вчора дивлюся, а вона стоїть з дитиною на руках край дороги і показує Надю всім робітникам, що з ліса йшли, мовляв, — дивіться, яка в мене дочка! Чваниться нею, каже оглядати руки, ноги, носик та кожному оповідає, яка то розумна в неї дитина. Робітники хвалять, беруть на руки дитину, а Лілі дурненька так радіє з цього, що готова була розцілувати робітників за те, що похвалили її дочку. І то завжди: як лише надіде який жид, чи пастух надіде, чи жандарм, то вона кожному свою дочку показує.

Лілі: Страшно тільки, щоб хто не наврочив! От вчора після того, як пішли робітники, то моя Надя занедужала, плакала, животик в неї болів.

Мирон: Не лякайся! У мешканців гір добрі, ненаврочливі очі. У дітей гір і лісів нема в очах ні в серці — ні зла ні заздрости ні злоби.. Злі очі і зле серце буває у людей там на долах, у кам'яних містах, де від каменя і серце стає в людей камене.. А тут? Тут у людей серце добре, щедре і зичливе, як гірська природа..

Лілі: От, бачите! Тепер я буду показувати свою дочку всім пастухам, всім людям. Ах, бо мені хотілосьби показати її всьому світу..

Анна: (встає і кличе до дверей кухні) Маріс! Маріс!

Я В А В

Марія: (входячи) Що, пані?

Анна: Пораб тобі піти до города виполоти ці грядки перед садом. Вони зовсім заросли травою.

Лілі: Я йду теж в город полоти грядки.

Марія: Сохрань Господи! А деж би я вам дозволила вашими біленькими ручками порпатися в глині та грязюці. Я сама вспію виполоти до вечора.

Лілі: Не бійся, нічого моїм рукам не станеться.

Марія: Та воно правда! Як в кого гарні руки і прання їх не опоганить. А от дочка нашого попа хоч нічогісінько не робить лише нігті чистить та вазеліною маже, то в неї руки поганіші, як в мене.

Мирон: Ну, ну! Навіщо ти чужих людей обмовляєш? Хібаж так гарно? Іди но до города, тепер холод, добре полоти. А візьми собі в кухні що з'їсти, щоб не голодна була.

Марія: Та я зараз піду, прошу пана, (несміливо) але я щось маю вас просити...

Мирон: Ну, щож? Говори відважно.

Марія: Позвольте мені завтра піти до міста, завтра неділя. —

Мирон: А яке мені діло до того? Як тобі твоя мати позволить, то йди собі з Богом. Я ніколи тобі нічого не забороняв. Але чого тобі до міста йти? Ти недавно ходила. Господи! До міста чотири милі, а вонаб туди і щодня ходила. Що тебе так тягне до міста?

Марія: Ой, пане! Щось так тягне до міста, до людей, — щось так тягне... Там так багато людей, там весело, — а тут лише ліси і гори...

Мирон: Ну, так іди з Богом. Тільки я не пушу тебе саму! Ще щось злого може тобі по дорозі притрапитись. Казав мені дід Панас, що його дочка піде в неділю до міста купувати коралі на весілля, — ну от я попрошу її сьогодні і вона піде з тобою... (Дає їй гроші) Мавш тут гроші на дорогу. Купи собі гарну хустку, тиж у мене відданиця вже, не дитина... (Гладить їй по голові) Тай цукорків купи собі, бубликів і стяжку до коси. У тебеж коса гарна, що й казати. А тепер іди грядки полоти, та не дуже намагай! Як втомишся, прийди в хату спочити.

Марія: Ой, пане! Я всі грядки сполу до вечора! Добре, що ви дозволили йти до міста! Спасибі за гроші. Іду сказати мамі, що завтра йду до міста, до міста! (Виходить)

Мирон: (дивиться вслід за нею) Як вона рветься до міста. до того проклятого міста...

Лілі: Тобі підвечірок з'їсти пора. Сідай до стола, я принесу.

Мирон: Ні, ні! Спасибіг. Я вже мав підвечірок сьогодні. Вертаючи з ліса, я вступив з Панасом до його хати, а він почастував мене таким підвечірком, що й вечеряти не хочеться. Тиж знавш, який в нього мед, який сир та бриндзя, як у Швайцарії. Та і тепер, як вертатимем з ліса, то Панас напевно знова запросить мене в гості, — а йому відмовити ніяково, бо гнівається.

Лілі: Ти ще сьогодні знова йдеш до ліса?

Мирон: Так, дорогенька моя. Тільки прийшов на хвилину поглянути на тебе й на дитину. Робота ще не скін-

чена і я мушу йти зараз на гори. Ще залишилося десять сосон до рубання. А ти знаєш, що без мене робітники не знають, котрі сосни рубати, а котрі ні. Тай і з купцями треба мені там добити торгу на місці. Купці хтіли купувати всі молоді сосни над кручею, але я не дам, не дам зрубати їх. Цеж така краса. І стільки споминів лучить мене з ними.

Лілі: О, так. Не одну хвилю пересиділи ми на розмові під тими соснами.

Мирон. Так! Слухаючи шуму тих сосон, мені нераз здається, що вони просяться, щоб не рубати їх, що вони все шумітимуть нам і говорити про перші дні нашого життя, про ті дні, коли ти перший раз приїхала зі мною в гори...

Анна. Тоді, як Лілі не вмючи ходити по горах, впала до потоку і вертала до дому ціла мокра як жаба.

Лілі. Ха, ха! А дід Панас витягнув мене з води! Ха! Ха!

Мирон. Так! Треба йти мені в гори. Рубати мем тільки ті сосни, що вже сами хилляються від вітру... їм пора піти на спочинок...

Горпина (з города через вікно): Прошу пана! Там з ліса ідуть баби з малинами.

Лілі. Ну, то що? Хай ідуть.

Горпина. Та може сказати панови, щоб зловив їх Деж так можна в чужому лісі малини збирати.

Анна. А, нехай збирають. Бог зародив не лише для нас, а й для всіх.

Мирон. Хай собі бідна баба бодай малинами осолодить життя. І так воно в них не солодке. Ти от краще поклич тих баб сюди, хай вони на мою дочку подивляться.

Горпина. Шкода й просити! Вони не прийдуть на лісничівку. Подумайть, що відберете малини. Бо то, як був тут давніше ивший пан, то баба несміла і носа вказати до ліса.

Лілі: От, через злобу попереднього пана нема кому дочки показати.

Горпина. Пані! З дороги іде якийсь молодий пан до вас. Питає Марійки, чи ви в вдома. (Відходить в город)

Лілі. Хтоб це міг бути?

Я В А VI.

Гордій. (Тип великоміського бувальця, що вибрався в гори на прогульку. Одягнутий в літне, спортове убрання). Добрий день панству.

Лілі. Добрий день! Не вжеж це ви? (Здивовано) Пан Гордій?

Гордій. Так пані. Як бачу, ви пізнали мене.

Лілі. Алеж відразу! Мирон! Знайомтесь. Це мій шкільний товариш Гордій. (Вітаються)

Гордій. Ви певно здивуєтесь, що я несподівано явився тут у ваших відлюдних горах.

Лілі. Справді, це дивує мене. Сідайте і розкажіть, яким чудом ви опинилися тут.

Гордій. Нічого дивного. Ви знаєте, що я ще за часів нашого знайомства любив прогульки по горах і спорт. Ну, от я і цього року вибрався в гори, а довідавшись від пастухів, що ви живете тут, я осмілився відвідати вас.

Лілі. Дуже розумно вчинили. Миж так давно бачилися.

Гордій. Минуло чотири роки! (Сумно) Так, чотири.

Мирон. Приємно стрінути давніх шкільних товаришів по роках розлуки. Ви гарно вчинили, пане Гордій, що завітали до нас. Моя жінка матиме бодай з ким поговорити. А то вона давно не бачила людей. Але ми почали розмову, а наш гість може втомлений, може голодний. Горпино, а подайно чарочку домашнього вина! Заки що буде, а випити не пошкодить.

Гордій. Буду вдячний, а то я в дорозі таки справді грошки спрагнений.

Мирон. (наливає) Так, за здоровля нашого гостя. (Пють)

Гордій. За здоровля моєї колишньої товаришки Лілі.

Лілі. О, як мені не хочеться вірити, що це той самий Гордій, який колись в гімназії був предметом мрій всіх учениць.

Гордій. А мені не хочеться вірити, що це та сама Лілі, за якою плили зітханья всіх гімназистів, почавши від 4. аж до 8. кляси. Як багато змінилося від тоді. Я ніколи не був би сподівався, що ви зможете жити на самоті, далеко в горах, далеко від міста, без якого я вас не міг собі ніколи уявити.

Мирон. Час усе зміняє.

Гордій. А всеж таки вам часом скучно за містом?

Мирон. Пане! За містом скучає лише той, хто добре не знає його. Місто — це те озеро, яке з далека видається чарівне перекасане, приманливе, покриге водними лілеями, а на дні скриваюче багно, болота і гадюк. Місто це той болотяний вогонь, що манить до себе і веде на манівці. Місто тримало мене 15 літ в своїх обіймах, як гидка проститутка... І щасливий той, хто вирвався з його обіймів. Ні, пане! Місто манить до себе тих, що не глянули життю в його найглибшу тайну, яку можна відчути лише тут, в горах далеко від людських базарів. От, наша мала Марійка, як вона рветься до міста, так як нетля до світла, — але осмаить крила свої, так як я...

Гордій. А колись, як тямлю, ви любили місто...

Мирон. Я любив місто так, як п'яниця любить алькоголь, як п'яниця, що проклинає п'янство, бореться з ним але визволитись від нього не має сил.

Гордій. Дивно, як змінюються люде. Ще й сьогодні в місті ходять розмови і спомини про вашу бурхливу, авантурничу, буйну молодість.

Мирон. Людина так довго веде неспокійне життя, поки не знайде на життєвому морю свого острова, пристані. Моя перша молодість це справді було бурхливе шукання своєї стежки, мети і змісту життя. А мою бурхливу погоню за своєю стежкою нерозумні люде називали легкодушністю, незрівноваженістю, безумною порожнечою духа. Те, що було для мене трагедією, для других здавалось смішною фарсою; те що було боротьбою мого духа з безцільністю життя, другі називали авантурництвом Дон Кішота.

Гордій. І думаєте, що ці гори, ліси і самота це ваш справжній світ? Я ніколи не вірив, щоб самотне родинне життя могло заповнити цілу душу людини.

Мирон. Хто не вмів знайти щастя і спокою в тихому, родинному житті, той не знайде його і в вирі великоміського життя. А хто скучає і сумує серед лісів і гір, той скучатиме і на міський базарах та в салюнах, — бо від себе не втечеш, бо не обставини дають зміст душі, а душа обставинам. Ви ж знаєте, я був мандрівником, політиком артистом, вояком, революціонером, а щастя знайшов аж в цьому родинному житті, з якого так глузують всі нігілісти й декаденти. Так, дорогий гостю! Уважаю сьогодні родинне життя одинокою святістю на землі. І тільки два слова повинні ми писати з великої букви; Слова: „Родина“ і „Супружество“.

Гордій. І не жалко вам тих оплесків, того успіху, який ви мали колись, як артистист, як бесідник і політик?

Мирон. Друже! Слави бажать лише ті, що до смерті вміють бути дітьми, наївними, самолюбивими, дурними. Для мене усміх донечки дорозчий, як усміхи і оплески з мінливої, зрадливої товпи а шум лісів миліший, як музика великих концертів, на яких п'явіст грає в тій цілі Бетовена, щоб заробити грошей для своєї проститутки і купити їй гальку, а в найліпшому разі на те, щоб подобатись якій ославленій артистці із вдачею і моралю повіі.

Гордій. Намарно ви так огірчені на наш світ, на марно. Ви не уявляєте собі скільки краси, веселости в життю хочби тих артистів, яких ви так осуджуєте.

Мирон. Я знаю те життя до подробиць. Нема нічого гидкішого, низчого, як богемічне життя поетів, артистів. Інтриги, злоба, сплетні, саморекляма, заздрість і аморальна гніль от і весь репертуар життя богемістів і великого міста взагалі. Ні, я вже до смерти остану тут в горах із мою лісовою царівною! (Гладить жінку по її косах. З далека чути трубку).

Лілі вже трубить дід Панас.

Мирон. Так, мені пора йти у ліс. Вибачте, дорогий гостю, що я залишу вас на хвилину. Думаю, що не будете скучати. Ви з Лілею старі знайомі, то тема до розмов знайдеться у вас. Я сяду на коня і за хвилину десять буду на горах. А за годину поверну до вас назад. До побачення! (Виходить)

Гордій. Тепер ви пані Лілі розкажіть ще дещо про своє життя. Мені так цікаво знати все, все! Як я поверну до міста, то давні ваші знайомі замучачь мене запитами про ваше життя.

Мілі. Прямо не знаю, що вам сказати. Скажіть моїм знайомим, що Лілі живе так, як живе кожна мати. А життя матері хоч поверховно здається монотонне і безбарвне, — то в дійсності у ньому стільки різнородности й багатства, що я не в силі вам розказати всіх своїх матірних почувань, радощів і смутків.

Гордій. У вас дитина?

Лілі. О, Боже! Ви її не знаєте. Я думала, що це всі знають на цілому світі. Алеж у мене дочка, чудова дочка ходить поглявтьте! Ходить! (Веде його у спальню.)

Анна. Лілі! Як можна тягнути когось до своєї спальні.

Лілі. Але чому ж би ні? Цеж мій старий приятель. Він мусить бачити мою доню! (Іде з Гордієм у спальню, а за ними йде і Анна. Зі спальні чути лише розмову.)

Голос Лілі. Бачите? Чи ви сподівались, що в мене буде така гарна дочка?

Голос Гордія. Зовсім на маму похожа. Йй Богу, таке миле дитя, що просто завидую вам.

Голос Лілі. Женитися треба, женитися і якомсь то буде помаленьку. А вам би вже пора.

Я В А VII.

(Горпина і Марія заглядають з саду через вікно.)

Горпина (під вікном): Бачиш? Якийсь пан прийшов до нас в гості.

Марія. Аякже, пан! З міста! Так цікаво бачити гостей з міста. Мамо, а що вони там роблять в спальні?

Горпина. Нічого. Пані хвалиться своєю дочкою.

Голос Гордія. Щаслива з вас мати, щаслива. На вид вашої дитини будяться і в мене багьківські інстинкти.

Горпина. Чуєш? Йому забаглося бути батьком. Знаю я його, ще як він студентом приїздив з паном Мироном на село в ліп. Спокою не давав мені.

Марія. А як то він не давав вам спокою? Цікаво!

Горпина. Ех, тобі ще не час, не пора знати. (Лілі і Гордій виходять на сцену, Горпина і Марія зникають в саді, а Анна Журавлиха лишається в спальні.)

Лілі. Чого це ви так посумніли, пане Гордій?

Гордій. (По хвилі сумної мовчанки) Ви це знаєте, чого мені сумно... ви знаєте, ви повинні знати...

Лілі. Я? Йй Богу, не знаю. Хіба вид моєї дочки навів на вас смуток? Але як це? Чого? Не розумію.

Гордій (вдивляючись довго в лице Лілі): Пані! Ви знаєте що таке заздрість?

Лілі. Заздрість? Ну, так.. розумію, — алеж при чому тут заздрість? Виж могли давно оженитись, бути щасливим.

Гордій. Щасливим? Невжеж думаєте, що з кожною жінкою можна бути щасливим? Що кожний є в силі жени- тись без любови?

Лілі (сідає на кріслі). Чому ж би вам не закохатись? Виж знаєте, здається, всі дівчата в краю.

Гордій. І між ними я любив в житті лише одну, а вона не кохала мене і пішла за иншого, в ліси, в гори, щоб дати щастя і рай та не мені.

Лілі. Пане! Навіщо ці трагічні речі, в щирість яких я не можу вірити. А впрочім навіщо те все згадувати? Про- пало! Ви знаєте, що я люблю свого чоловіка над життя і що окрім нього не може для мене ніхто існувати. Дивуюсь, що ви не забули ще цього, — це ж уже 5 літ.

Гордій. Так! Пять літ минуло, як ви сказали мені, що не можете любити мене, пять літ як, я утратив вас.

Лілі. Ну, цього ви не прийняли так трагічно. Оповідали мені товаришки, що тогож дня, коли я сказала вам, що не можу любити вас, ви пішли до иншої дівчини і в її обіймах забули про мене.

Гордій. (болюче усміхаючись) Ха, ха! Я так і знав, що ви так просто, так звичайно пояснюєте собі те все, що цілих пять літ так думали про мене. О, Боже! Як простими здаються людям і найскладніші переживання людського сер- ця. Як люде ніколи не розуміють оден одного. Я сьогодні прийшов до вас, як раз в тій цілі, щоб перековати вас, що моя розлука з вами залишила в моїй душі більший слід, як це здається вам і вашим приятелькам. Я мушу поговорити з вами. Хочу, щоб ви хоч розуміли мене.. щоб хоч знали все, що я пережив.. Так. я признаюсь. що того дня, коли ви біля свого дому сказали мені ваше останне слово і просто прогнали мене зі свого дому, то я пішов зараз не тільки до одної дівчини, але до другої, до тре- тьої, а опісля цілу ніч пив з проститутками, валявся в їх берлогах брудних і в їх обіймах, пивий болем, тугою за вами, я шукав забуття. Так! так! Це був одинокий лік, одинокий спосіб, щоб не збожеволіги з жалю за вами, з роз- пуки. Так, я чув, що я утратив все в життю, що утратив одиноку правдиву любов, що ваші слова убили в моїй душі всю охоту до життя, весь зміст його і ціль. Так, я

зараз пішов до дівчини, яка давно любила мене, а я її не любив — і я тоді цілував її, пестив, голубив, плакав на її грудях з туги за вами, а та дівчина раділа, бо думала, що це я так її кохаю. Опісля я пішов до іншої, молоденької Ліни, ви знаєте її, але та прогнала мене, бо відчула, що я не кохаю її, що глужую з неї. А опісля цілий місяць життя з проститутками, шинк, кнайпа, товариство бандитів і розпуста... Навіщо? Не знаю. Тоді мені здавалося, що падаючи в бруд, я мщуся на вас, на всіх жінках, що спричиню вам біль, жаль викличу у вас, співчуття. Ха, ха! А ви це називали об'явом легкодушності, донжуанерії і розпусти. А опісля? Я зненавидів людей, місто, свій упадок і пішов у гори, на село — і там зарився в самоту, як ранений медвідь в леговище і ждав забуття або смерті — хотів убити себе і не міг, хотів покохати іншу, переходив на літниках з обіймів в обійми і на марно. Чим більше жінок я цілував, тим більше тужив за вами Лілі, Лілі! (Цілує її руки). І ось так вже п'ять років, п'ять років шукаю забуття, а забути не в силі. Кожну стрічу з вами я переживав у споминах, що дня, кожне ваше слово я згадував, кожний ваш усміх я тямлю... Лілі! Чи тямите той вечір, коли я самотний раз в житті мав щастя застати вас в дома одну, без матері і цілувати ваші уста, Лілі! То був вечір, коли і вам і мені здавалось, що ви любите мене... А потім все пропало, як сон як сон... Я попровадив вас відтак на забаву, на баль і на тому балі ви познайомились з Мироном і покохали його...

Лілі. Так, покохала і люблю до смерті. Я така вдячна вам, що ви витягли мене тоді на той баль, де пізнала Мирона....

Гордій. О, проклятий, проклятий баль. Навіщо я вас тягнув з дому силою на той баль?

Лілі. І навіщо згадувати те все? Навіщо воскресати з гробу спомини, каламутити мій спокій.

Гордій. Мушу, мушу! Хочу, щоб ви хоч розуміли мене і вірили, що ви самотна моя любов. Всі інші мої любовні пригоди, авантури, флірти — це лише гра паяца, який сміється тоді, як плаче душа за утраченою любов'ю... Ви тямите той мотив: „Ride ragiasso“!

Лілі. Ви повинні забути мене. Завіщо так любити мене? Мені вас жаль. Але все пропало. Ви повинні погодитись з судьбою.

Гордій. Ніколи. Я і тепер вірю, що ви не вдоволитесь самотним життям в горах, що затужите за містом, що ваш понурий, здивачилий Мирон не вдоволить вас довго і ви прийдете до нас там в місто, в місто, повернете до мене. Я буду в містах церкви і храми, а для вас я побудував палату, якої не побудує вам Мирон ніколи.

Лілі. Не треба мені палат, не треба, моя любов до Мирона це палата моя, мій скарб...

Гордій. Лілі, Лілі! Невжеж ти не залишаєш мені жадної надії?

Лілі. Жадної. Я щаслива з Мироном і ви забудьте мене.

Гордій. Час усе змінює, усе -- і я ніколи не трачу надії. Але мені пора в дорогу. Не хочу стрічатись більше з Мироном. Передайте йому мов „до побачення“. І матері і донечці. А коли я буду знова у горах, я загляну до вас... (Ціле руку) Прощайте! (Виходить) (Лілі дивиться за ним мовчки крізь вікно).

Я В А VIII.

Анна. Гість вже відійшов?

Лілі. Так.

Анна. Чогож ти так задумалася?

Лілі. Думаю над тим, чому на світі людина мусить чинити другим кривду хоч не хоче, ломати другим життя, хоч не бажає цього.., Хоч жаліє цього...

Анна. Таке життя. Всі творимо зло. Навіть твоя донечка, як тільки навчиться ходити, то ставши перший раз ногою на дорозі, роздавить комашку, убіє живу істоту, розтопче квітку на подвір'ю, вчинить зло, принесе смерть. Життя потребує зла і смерті, як маляр, чорних барв і тіней.

Лілі. Так. Чорних барв і тіней. А тих тіней так багато, багато, — більше ніж світла. Бажаючи добра, творимо зло, це називається життям.

Анна. Мирон повинен би вже повернути. (Дивиться до вікна).

Лілі. Не видно?

Анна. Вже їде з верха гори, зовсім добре видно його.

Лілі. (Йде до вікна) Так, це він. Який гарний він на своєму коні, серед скель і соснових борів.

Анна. Ще й приспівує собі, чуєш? Це його спів.

Лілі. Так. (Наслухує далекого співу) Це його улюблена пісня. Нею він завжди звіщає нас про свій поворот з гір.

Анна. Він завжди любить тим, що його пісня відбивається від скель дивним відгомном і йде, й лине, далеко по лісах...

Лілі. Чуєте? Ах, він вже затих, — тільки відгомін загинув десь над потоками і ярами. Мамо! Як він співає, то здається всі гори, всі ліси і потоки співають із ним, радіють з ним...

Анна. Це тобі, так здається, бо ти любиш його, бо твоя душа співає із ним...

Лілі. Співає, але не сьогодні. — Сьогодні мамо в моїй душі якийсь такий неспокій, така тривога.. мені здається, що той наш гість Гордій приніс нам той неспокій звідтам, з долин, із великого міста! (Сідає біля вікна і мовчки думає. Анна йде до кухні.)

ЯВА ІХ.

Мирон. Поклін моїй лісовій царівні.

Лілі. Витаю мого лісового королевича.

Мирон. А де це ваш гість царівно?

Лілі. Вернув уже до міста. Просив перепросити тебе і сказати тобі „до побачення“.

Мирон. Щось дуже швидко покинув він гори — святиню бога; мабуть затужив за містом, за святинєю диявола. (Сідає) Але ти, Лілі, якась мов не та стала. Що з тобою? Твій погляд якийсь таємничий, несміливий — мов би ти щось хотіла скрити передімною.

Лілі. Нічого не може жінка скрити перед тим, хто її любить. Кохаюче серце все вгадає і відчує. І я хочу тобі сказати те, що скриваю перед тобою. Між нами не сміє бути тайн. Де між жінкою і чоловіком є тайни, там вже нема любови ні щастя ні довіра.

Мирон. Го, го! Тут заноситься на якусь сповідь.

Лілі. Так сповідь. Я скажу тобі все. Цей будівничий Гордій, що був у нас, це той самий, про якого я нераз говорила тобі, що він кохав мене, що я прогнала його від себе тоді, як пізнала тебе.

Мирон. Цікаво! Он, бач! Я й не знав, якого гостя я частував у себе медом. Чогож він приходив сюди?

Лілі. Приходив, щоб побачити мене, щоб сказати, що досі кохає мене, приходив манити мене туди в місто, на доли, до себе.

Мирон. Так? (Затривожено) Ну щож! Ти вільна людина, можеш іти за ним, — як хочеш.

Лілі. (пригортаючись до нього) Мій, мій Мирончику! Та щож ти вдіяв би без мене? Ну, скажи: плакав би? тужив би? сумував би?

Мирон. Не знаю. Попробуй.

Лілі. Ха, ха! Дурненький мій ослику. Де ж би я тебе покинула! Я ж померла би з туги за тобою. Мені не треба нікого, нікого, лише твоєї любови, — мій, мій ослику дурненький. (Цілує його).

Мирон. (пригортаючи її). А навіщо ти те все сказала мені про Гордія?

Лілі. Щоб не було між нами тайн, щоби примусити і привчити тебе бути щирим зі мною. Тяж тямиш? Зараз

що шлюбі ти признався, що в тебе є одна лише тайна, яку скриваш передімною. А й досі я не упросила тебе, щоб ти виявив цю тайну. А ти ж обіцяв нераз.

Мирон. Он, жіноча цікавість! І досі не забула про мою обіцянку. (Сумно) Ну, так я справді повинен тобі до всього признатись. Тиж зі мною така щира, — нічого не скриваш. Та й взагалі пора мені розкрити цю тайну — крайня пора. Богато причин не дозволяє мені даліше скривати це в тайні.

Лілі (нетерпеливо). Боже мій! Як ти мучиш мене тією тайною! Цілі три роки! От ти ще більше зацікавив мене кажучи, що крайня пора сказати цю тайну. Ну, говори, говори, бо вискочу зі шкіри з цікавості.

Мирон. От, дочка Єви! Ну, я сказавби, але це бачиш не дрібниця. Я боюся, що довідавшись про цю мою тайну, ти перестанеш любити мене, гніватимешся, зненавидиш мене.

Лілі. Ні, ні! Навпаки! Я ще більше полюблю тебе за щирість. А так, — я вже тебе ненавиджу, вже! Побачиш! Навіть поцілувати мене я не позволю в ночі.

Мирон. Ти мусиш вгадати сама зміст тайни, а то я не можу признатись до неї. Як вгадаш, — то я тебе поцілую, а як не вгадаш, то мусиш мене поцілувати.

Лілі. Гаразд. Ну, щоб це могло бути? Це відай якийсь твій злочин, до якого ти не можеш признатися. (Думає) Ну, ти напевно, мандруючи по Індії, вбив якогось Індійця в джунглях замість льва — ну і боїшся признатися до цього. Так?

Мирон. Ха, ха! От фантазія. Ні, це звичайніша тайна, не така фантастична.

Лілі. Ні? Гм! Ну, то напевно ти, будучи артистом в театрі, мав якусь ще одну любовницю між артистками і ти зрадив її, а вона вмерла з розпуки.

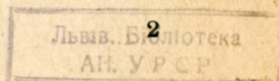
Мирон. Але ж ти дурненька! Артистки не такі наївні. Коли їх зрадить один коханий, то вони з розпуки на другий день мають вже трьох любовників. Зовсім не те. Ні, ні, ти не вгадала і за те мусиш мене поцілувати.

Лілі. Як треба, то треба, щож вдію? (Цілує). Але ти мусиш вяснити мені свою тайну, а то я з цікавості не буду спатоньки, не буду їстоньки, буду слабонька, а потому умру.

Мирон. Сьогодні я не можу рішитися. Але завтра напевно скажу. Обіцяю тобі.

Лілі. Завтра? Ну, нехай. Але якж це може бути в тебе тайна? Миронцю! Любий мій! Я не видержу до завтра. Ти скажеш мені свою тайну сьогодні в ночі.

Мирон. Можливо. Так, мені рішуче треба поговорити з тобою.

Лілі. Так, так! Ти розкажеш мені свою тайну, а я розкажу тобі, що говорив мені Гордій, розкажу, як він дуже кохає мене, — так — все розкажу, а потому, потому я любитиму тебе і пестити так дуже, дуже! (Зі спальні чути плач дитини).

Мирон. Дитина збудилася.

Лілі. Збудилася! Моя донечка збудилася! (Біжить до спальні).

Мирон. Принеси її сюди, нехай я пограюсь трошки з нею.

Лілі. Добре! (вносить малу дитину в пеленках) Бідна моя! Донечка! Голодна! Молочка хоче! Бабусю, бабцю, внучка хоче молочка! Ходіть подивіться на Надію нашу. (Сідає на кріслі).

Мирон (схиляючись над дитиною). Ех, ти пестітка мала! Бачиш? Вона сміється до мене. Так, вона більше любить тата як маму, он як дивиться за мною.

Лілі. Неправда! Моя донечка мене любить більше! А потягни по тата добре за вуса, так, так, тато поганий, не хоче мамуси сказати свою тайну.

Мирон (радісно). Лілі! Чи ти бачиш? Наша донечка вже має зуби! Не дарма вона плакала. Це зуби росли.

Лілі (приглядається дитині). Так! Господи! Має зуб! Мамо, бабусю, Горпино, ходіть сюди! Ходіть!

Я В А Х.

Анна, Горпина, Марійка, а за ними сивий, старенький гірський селянин-пастух, дід Панає.

Анна. Що сталося?

Лілі. Дивіться, дивіться. Донечка вже має зуб! А я чула, що вона мене наче кусала в груди.

Всі (вдивляючись в дитину). Перший зуб, перший зуб...

Лілі. О, яке щастя, бути матір'ю, — яке щастя!

(Завіса).

Дія II.

ЯВА I.

Сцена та сама. При столі Марійка і Мирон. Марійка читає шкільний підручник, а Мирон поправляє їй читання Горпина стоїть в дверях кухні і прислухується читанню дочки.

Марійка (читає). Володимир Великий охрестив Русь 988 року в ріці Дніпрі. Русь прийняла віру Христову з Греції. Мирон (перериває). Чекай! Чого ти вяжеш всі речення до купи? Не бачиш, що на точці треба пристанути?

Марійка (читає). На приказ Володимира привязано Перуна до хвоста коня і волочено по краю.

Мирон. Досить. Уважай. Хто охрестив Русь?

Марійка. Русь охрестив Володимир Великий.

Мирон. Якого року?

Марійка. Року 988.

Мирон. Чудесно! Добре. В тебе не погана пам'ять. На сьогодні буде досить. На завтра ти вивчи цей уступ і ті рахунки, які я вчив тебе.

Марійка. Добре пане. (Хоче відійти).

Горпина. А поцілуй завжди пана в руку, подякуй красно, що тебе розуму навчають, до людей приводять. (Марійка хоче цілувати в руку).

Мирон. Не треба Марійко, не треба цілувати, я не люблю цього.

Лілі (зі спальні). Мироне? Ти вже покінчив? Так ходи до кухні, там прийшов післанець від робітників, питає за тобою.

Мирон. Гаразд! (Виходить).

Горпина. От мало ти береш собі до голови панову науку, мало. Вже цілий рік пан учить тебе, а ти читавш це й закусешся. А ти повиннаб так читати вже, як наш дяк читає в церкві апостола, — он що.

Марійка. Помаленьку мамочко, помаленьку, і я навчуся всего. Це так не йде, то не те саме, що грядки полоти, або обід варити. Ви хотілиб усе швидко! А от пан каже, що я дуже добре все памятаю і швидко собі науку до голови беру.

Горпина. Не вір доню! Пан дуже любить тебе, та й тому і хвалить. А ти не дуже то в мене пильна.

Марія. Уй, мамо! Пан любить мене, правда? Я і сама дивуюся не раз, як це нам Бог послав такого доброго пана. Інші наймички нарікають на панів своїх, кажуть, що вони їх бють, лають, кривдять, а наш пан жаліє мене, тяжкої роботи не дає та ще й навчав читати, писати... (Збирає книжки зі стола).

Горпина. А ти й пошанувати його умій, послухай все, ще й Богу помолись за нього.

Марія. Я молюся за нього мамо, що вечера молюся. І люблю я того пана, що Господи, як люблю. Нераз хотілось би мені кинутися йому на шию, цілувати його, сісти йому на коліна так, як Лілі, але нагадаю собі, що я наймичка тай і схаменуся.

Горпина. Добре робиш донечко. Не смій мені занадто бути сміливою до пана, не смій. Ми йому не рівня. Він багатий пан, а ми лише наймички. От слава Богу, що держить нас у себе, дає хліб, шанув, а то там, на долах ніхто не прийав би мене в найми з дочкою.

Марія. Мамо! Чому ти не хочеш сказати мені, де мій тато? Коли ти скажеш мені?

Горпина. Нема у тебе тата, нема, Бог знає де він. Десь у світі, може помер, може колись вернеться..

Марія. Мамо! А що це значить слово „покритка“?

Горпина (здивовано). Де ти чула таке слово?

Марія. Панасова дочка сказала мені, коли ми йшли до міста. Казала, що ти, мамо, покритка.

Горпина. Не слід тобі знати цього, не слід. І не згадуй того слова нікому. Це грішне слово. Не згадуй донечко. Іди в сад, зривати яблука, а то ми заговорились. — (Виходять обидві).

ЯВА II.

Мирон і Лілі (входять з кухні).

Лілі. Я не раз подивляю твою терпеливість. Цілими годинами сидиш з Марійкою і навчаєш її. Зразу я думала, що це в тебе хвилева химера, а тепер бачу, що ти вчиш її цілий рік і не навкучило тобі.

Мирон (сідає на крісло, закуряє папіроску). Нема в цьому нічого дивного. Ми держимо Марійку в себе в дома, далеко від світа, від людей, до школи вона не має змоги вчашати, тому я почуваюся до обов'язку навчити її бодай читати, писати, — а то вона зовсім здичіє в лісах, змарнує молодість у нас в наймах і нарікатиме на нас. А дівчина добра, пильна, слухняна, то шкода її. От ти голубко, як би могла також дечого навчити Марійку: шити, вишивати, — так, щоб вона була до людських дітей похожа.

Лілі. Добре Мироне. Від завтра, я вчитиму Марійку вишивати.

Мирон. Дуже буду тобі вдячний. А покищо, ти моя дорога швачко приший мені два ґузики до ловецького кабата, бо я вибіраюся в гори на лови. Горпина має роботу в кухні, то обовязок пришивання ґузиків спадає на тебе, згідно з правилами і законами супружого життя.

Лілі (кокетливо). А як я не схожу?

Мирон (жартуючи). То я тебе битиму. Тиж присягала мені вірність і послух пришлюбі. Тямиш, як сказано в Евангелії: „жена да боїться мужа“.

Лілі. Але в Евангелії нема сказано, що „жена да пришиваєт мужеві ґузики“.

Мирон. Це бачиш тому нема цього в Евангелії, що в той час, як Евангелія писане, ще люде не знали ґузиків. Але ти, дорога моя, не голоси жадних герезій, не грай ролі критика Евангелії, тільки пришивай ґузики.

Лілі. Ані не думаю про те. Ніби чому ьластиво має пришивати ґузики конечно жінка, а не чоловік? Миж рівні люде. Бог сотворив Еву з ребра Адама і вони обидвоє одно тіло й одна душа.

Мирон. По перше: жінка сотворена з нашого ребра, а по друге існує у деяких народів зовсім инша легенда, про сотворення Еви. Як хочеш я розкажу її.

Лілі. Говори.

Мирон. Отже було так: Коли Бог приспав Адама, виняв з нього ребро і поклав його на сонці сушити, щоб з цього ребра сотворити жінку. Але з поза кушів вибігла собака, вхопила ребро Адама і почала тікати. Бог пустився здогоняти собаку, дігнав її і вхопив за хвіст. Хвіст урвався, а собака втікла з Адамовим ребром і зїла його. Тепер Бог, не маючи ребра, сотворив Еву із хвоста собаки і тому то жінки таки злющі і тому то ти не хочеш мені пришити ґузиків.

Лілі. Це твоє оповідання страшенно дурненьке і воно мене зовсім не перекоує. А ґузики я пришию тобі ажтоді, як ти розкажеш мені про свою тайну. Тиж ще перед тижнем обцяв мені виявити все, а потім не мав знова відваги рішитись...

Мирон. Ну, через твою тайну я буду ходити без ґузиків, це страшно погано з твого боку так мститися на своїм злюбленім чоловічку, але це тільки доказує правдивість легенди про сотворення жінки. (Нагло він поважніє) Але що торкається моєї тайни, то я сьогодні, повернувши з ловів, розкажу тобі все. Так, розкажу. Нехай діється, що хоче, я вірю, що ти така добра, що простиш мені, зрозуміш, не осудиш...

Лілі (бере його кабат і пришиває ґузики).

Мирон (сідає біля неї). Як гарно ти пришивавш ґузики! Як зручно бігають твої пальчики. Зовсім так, як тоді по клявишах фортепяну, коли я приходив до твого дому і слухав твої гри.

Лілі. Ог що вигадав! Згадує те, що минуло. Пропало! Тоді ти любив мене, тоді я молода була, а тепер я стала старою мамусею і ти вже зовсім не кохавш мене.. Зневажавш мене нещасну, кажеш, що я сотворена із собачого хвостика.

Мирон. На твою потіху можу тільки додати, що та собачка була дуже гарна і її хвостик був такий гарненький, як у нашого мопсика, якого ти так любиш. А врешті я можу тебе перепросити (Цілує її пальці).

Лілі. Ех, ти! Не дає мені працювати. Или собі геть, а то я тебе вколю голкою в твій злобний язик. (Грозить голкою).

Мирон (з-удаваним переляком). Рятуйте! Моя жінка хоче мене заколоти голкою! Я страшенно боюся цієї твоєї збруї, бо тямлю, як ти раз вже поколола мене.

Лілі. Тямлю, тямлю! Це так давно було. Тоді я вишивала рушвик.

Мирон. Ти розплутувала клубок з нитками і дала мені тримати його.

Лілі. Ах так. Я розсунувала червону волічку, яка лущила мої руки з твоїми. Ти вдивився тоді в мене своїми закоханими очима, опустив клубок на землю, а я лаяла тебе..

Мирон. О ти страшно лаяла мене. Але в твоїх очах було стільки ласки, ніжності і любови до мене, що я був тією лайкою такий щасливий..

Лілі. А потім моя мати пішла до кухні.

Мирон. А я цілував тебе горяче і цілуєчи, вколовся в уста об голку, що була укрита в твоїй сукні.

Лілі. О, ти був страшний злодій. Скільки поцілунків украв тоді у мене. Але ти був тоді такий смішний, дурненький. Ти так скривав перед моєю матірю свою любов до мене, думаючи, що мати нічого не знає. Ти викрадав поцілунки так, щоб мати не бачила. Ха, ха! А мати все знала, найменшу твою думку і кожний мій крок. Про кожний твій цілунок я говорила потім з матірю. Я не мала перед мамою ніяких тайн, так як немаю тепер перед тобою. Моя мати не боронила мені цілуватись з тобою, бо вона любила тебе більше, як я і знала, яка горяча і чиста твоя любов до мене..

Мирон. Ось воно як, То про кожний мій цілунок ти говорила матері. А я бідний так скривався перед матірю.— О, який я був смішний в твоїх очах!

Лілі. Всі чоловіки, закохані чоловіки, такі сліпі, такі смішні. Хібаж я могла тоді обдурювати матір. Ах, коби вона жила сьогодні. Як раділаб вона мою дочкою, як пестилаб свою внучку, як щаслива булаб моїм щастям.

Мирон. Ну, щож! Нехай з Богом спочиває. Але де це моя мати так довго бавиться з внучкою?

Лілі. Вона понесла Надю на сонце, щоб воно дихнуло собі свіжим повітрям, щоб краще росла. Та й і повітря сьогодні прекрасне, здорове! Живиця пахне з лісів, аж сюди. Але мабуть заноситься на дощ, бо дуже гаряче і з півдня надходять хмари.

Мирон (заглядаючи у вікно). Так, з поза шпилів надуває страшна хмара. Мабуть не бути мені сьогодні на ловах.

Лілі. Іду я на подвіря, подивлюсь, як бавиться дочечка з бабусяю, (Виходить).

ЯВА ІІІ.

Горпина (входячи з кухні): Прошу пана, посилати вашого коня на пасовище, чи може ви поїдете ним куди?

Мирон. Ні, не поїду ніде. Вигоняй коня пасти. А хто пожене?

Горпина. А хто ж би? Марійка. Вона ж дуже любить їздити на коні,

Мирон. Ну, нехай. Нехай Марійка візьме книжку та читає собі на пасовищі. Що ж Горпино? Ти вдоволена з того, що твоя дочка так гарно вчиться?

Горпина. Та як не бути вдоволеною? Аж серце моє радується, що і моя дитина не буде гірша, як людські діти. Може воно пригодиться їй в житті. Хоч не раз думаю собі: навіщо наймищі письмо знати? А їй бідній доведеться мабуть все життя бути в наймах, так, як мені.

Мирон (неспокійно). Ні, ві! Це не може бути. Марійка не сміє все життя прожити в наймах. Вона така вродлива, така розумна, що їй рішуче належиться краща доля, ніж доля наймички.

Горпина. А щож їй бідну чекає? Може гірша доля від моєї? Доки я живу з нею у вас, то їй ще не лихо, але не вікувати ж їй в горах. Як подумаю, що вона має прожити вік тут далеко від людей, то серце мене болить. Хто її тут знайде? Хто покохає її ожениться з нею? Чабан, пастух? Ой, жалко давати дочку за пастуха, жалко. Вона в мене одиначка.. А час не стоїть, я її не тямлю, коли вона виростає. От в суботу, Марійка переодягалась в нову сорочину, я дивлюсь на неї, а її груденята вже зовсім наліті, як яблучка — зовсім дівка, не дитина.

Мирон (ходить нервово по кімнаті). Не турбуйся Горпино! Якось воно буде. Я більше думаю про її долю, як ти. І мені жалко, щоб таке гарне дівча та пропало марно в наймах на безлюддю. Про це я поговорю з мовєю жінкою. Може нам удасться вислати Марійку до мовї тітки в місто, де вона трохи в школу ходила, людей пізнала, або її потім заміж вийшла за гідну людину. Ні, ні, не дозволю, щоб Марійка була ціле життя в наймах.

Горпина. Ой, пановьку! Я її так думала, що ви не опустите нас бідних. Я тільки так і пригадала, бо то бачите час не стоїть. Але спасибі вам за добре серце. (Дивиться до вікна) От вона вже її гонить коні на пасовище.

Мирон (біля вікна). Так, так! як зручно сідає вона на коня! Мов правдива Гуцулка. Не дарма в горах виросла, хе, хе! Погнала на коні, як хлопчисько! Таї гарнаж в тебе дочка, гарна. Дійсно шкода і гріх давати її за чабана заміж...

Горпина. Ой, шкода! А то вже її тепер зачинають пастухи до неї заглядати. Вчора вечером я доглянула одного, як закрадався до стодоли...

Мирон. Що? Невже ж? Вона ж ще дитина! Боже, як швидко йдуть літа, як швидко... Мені здається, що вона вчора народилась.. а то вже... А щож ти сказала чабанові?

Горпина. Та потягнула я його кочергою по спині, таї прогнала. „Іди, кажу до иншої, моя дочка не для пастуха“.

Мирон. Так, не для пастуха. (Довго думає. Горпина виходить до кухні).

ЯВА IV.

Лілі і Анна входять з дитиною на руках, обережно ступаючи, щоб не збудити її.

Мирон. Вона спить?

Лілі. Спить. Тихо, ша! Не збуди її. Покладем до ліжечка, а то вона добре вимучила бабусю. (Несуть дитину до спальні).

Мирон. Чекай, я хоч подивлюсь на неї (оглядає дочку). Ой, донечко! Якаж ти погана. Мамо! Хіба не бачиш, що пеленки зовсім мокрі!

Анна. А справді! Що вона наробила?

Лілі. Фе! Сгидайся доню! Як тобі не сором!

Мирон. Бачиш! А ти так чванишся нею, вже її жениха маєш готового для дочки, а за нею щз треба пеленки прати.

Лілі (йде з дитиною до спальні). Ходи моя панно до ліжка, там тебе треба переодягнути в иншу сорочку. Горпино, давай чисті пеленки. (Виходить)..

Мирон. Нічого не вдієш! Без брудних пеленок булаб наш родинна ідилля неповна, не завершена.

ЯВА V.

Дід Панас. Слава Ісусу!

Мирон. На віки слава. Ви певно вже вибралися на лови. Але мабуть нам не доведеться бути на ловах, — виж бачите — хмариться.

Панас. Вже навіть громи чути здалека. Я тому то прийшов спитати вас: ідемо на лови, чи ні?

Мирон. Підождем, побачим. Може воно перехмариться. Сідайте, поговоримо, як маєте час.

Панас (сідаючи). Чому ж би не поговорити! Я завжди люблю перекинутись з вами яким словом. Не дуже я говірливий, але мене часом закортить покинути свою пасіку, вівці, та озватись до людей добрим словом.

Лілі (виходячи зі спальні). А дід Панас прийшов до нас у гості! Здорові були! Чула я, що ви вчора повернули з долів, то розкажіть нам, як там живеться людям? Що нового?

Панас. Що нового? Як живуть люде? Хібаж це можна назвати життям? Наш народ не живе, а нидіє. Селянин, як та скотина: живе на те, щоб пани мали собі поживу і користь з нього. Страшні дива діються в наших гірських селах. На долах, далеко, там нікому і у сні не сниться та нужда, яка панує у нас. Село не бачить хліба, навіть на великдень. Так, — виж самі бачили, що на великдень під церквою замість пасхи, пастухи святили паляниці.

Лілі. І хтож винен? Хто винен? Виж знаєте: Наша родина помагає чим може нашим найблизчим селянам. Хтож винен?

Панас. Хто винен? Людська злоба! У власника сусідних лісів сто дроворубів працює що дня, а заробляють за місяць те, що за тиждень проїсти мусять. А пан їх в Парижі сидить. вино запиває, що місяця иншу коханку має. Пані! Одного робітника вбила ялиця, а коли його жінка просила пана дати хоч гріш на лічницю для нього, то пан прогнав її, ще її бити хотів, щоб не заваджала йому підчас бенкету.

Лілі. Важкі ваші слова. Але щож вдіємо? Кривда була вічно і людський біль вічний. Нема рятунку на горе людське, як нема рятунку на недугу, на смерть, на біль-ран.

Панас. Ні, пані! Бог є на небі і буде його правда на землі. (Чути грім). Чуєте? Іде буря, ідуть громи. Віщує-

мое серце, що і над наші села ідуть громи, тучі — так, хмари висять над головами тих, що не знали Бога, а знали зло і кривду.

Мирон. Діду Панасе! Від коли я знаю тебе, ти все ждеш тіві хмари і грому, що впаде на голови панів, а й досі ти не діждався.

Панас. Бог терпеливий, але справедливий. І ми ще діждемся, діждемся свого свята, свого суду.

Мирон. Тобі діду не вівці пасти, а йти на доли народ бунтувати.

Панас. Навіщо бунтувати? Кривда і біль найліпший бунтар. Не бунтарі бунтують народ, а пани самі бунтують проти себе. Пане! У вашого сусіда лісів сотні верств, а бідній бабі невільно галузку додому взяти, щоб ложку страви зварити. Хіба ж він не бунтує сам проти себе? Навіщо бунтувати? Все має свою пору. Весна не приходить, доки не прийде час, овоч не стигне, доки пора йому не прийде, буря не приходить, доки Бог не скаже їй „Іди в народ“. Простіть пане, що я те все говорю вам. Не я говорю, а мій біль, біль, що накипів у хлопській груді від віків... Простіть, що я говорю вам, не в імені своїм прийшов я до вас, а село просило поговорити мені з вами.

Мирон. Чого бажає село від мене?

Панас. Нужда в нашому селі, вівці нема де попасти, бо пан до ліса не пускає. Тож просить вас народ: Дозвольте найбіднішим селянам пасти овечки у вашому лісі.

Мирон. Скажи всім, що сто найбідніших селян має право пасти вівці у мойому лісі.

Панас. Спасибі, вам, добрий пане! Тай ще одно прохання має село до вас, пане!

Мирон. Говори, чого бажають.

Панас. Дровець не мають бідні люде, щоб обід собі зварити. От і просять вони: Позвольте пане бідним людям забрати собі те ріща і галуззя, що осталося на зрубі.

Мирон. І сам я хотів переказати вам, що галуззя на зрубі належиться робітникам, а не мені. І в кожний час дозволяю бідним збирати собі ріща в лісі, лиш зрубувати молоді сосни — забороняю.

Панас. Ваша воля, пане! Дякуємо ще раз. Іду я до села, розкажу людям те, що ви сказали. Нехай радіє народ. А ще одна просьба до вас, милий пане: позвольте людям збирати гриби та малини у вашому лісі.

Мирон. Ха, ха! Про це вже й годі говорити. Таж і досі збирав собі народ малини і гриби, ніхто не заборонив їм. Нехай збирають.

Панас. Так, бувайте здорові. Іду я. (Чути грім)

Лілі. Можеб ви, діду, переночували у нас? Громи бють, страшно йти дому.

Панас. Чого страшно? Перед Богом не скриєшся. Я люблю йти горами в бурю і тучу: — тоді, слухаючи громів, я чую, який великий і сильний Бог, який всесильний Він. Грому і смерті бояться ті, що Бога в серці не мають. От забув я вам сказати: минулого тижня почував у моїй колибі якийсь пан з міста. Випитував про вас, пані Лілі, найменшою дрібничкою з вашого життя він цікавився і багато доброго розказував йому про вас. Гордій називався він.

Мирон. Ах, Гордій! Він і цього року блукає по горах і слідить за тобою Лілі.

Лілі. Так, — я ж говорила тобі, що він навіть писав листи до мене. Бажав відвідати мене, але я відмовила йому.

Панас. Страшний той пан Гордій, в Бога не вірить, не молиться. Переночував у колибі, а не молився. Господи! Що варга людина без віри в Бога і в правду? А ви пане вірите в Бога? Я бачив раз, як ви молилися ніччю до зір. Від тоді я полюбив вас.

Мирон. Так, діду, я вірю в Бога. У мене є світ Бог, той, що є в зорях, в сонці і в кожній травинці дрібній і в кожній краплі води. Так, я молився діду, бо людина без молитви це гарфа без струн, це дерево без цвіту, це цвіт без запаху. І правду говориш ти: Кривду і зло поборять лиш ті, що вірять в Бога і в правду.

Лілі. А довго був у вас Гордій?

Панас. Одну ніч. Ночував у колибі біля ватри, не спав цілу ніч, а вранці признався, що боявся спати, щоб я не вбив його Чудний! Хібаж може убити той, хто вірить в Бога? А вранці він пішов на доли. Сказав, що на другий рік знов буде в горах і буде будувати над річкою віллю для тих, що приходять літом з міста в гори і приносять до нас зло і гріх і неспокій. Але їду я! Бувайте здорові! Чуєте, як гремить? Великий вси Господи і чудні діла твої! (З молитвою на устах виходить)

Лілі. Який дивний той Панас! Який дивний!

Мирон. Нераз мені здається, що це не дід говорить з нами, а якийсь Дух Лісів і Гір, Розумний він, як ніхто в селі, хоч розуму вчив його лиш ліс і нужда.

Лілі. Як гарно, що ти дозволив селянам користати з лісів наших. Як я люблю тебе за те. Так, так! Будем творити людям добро і будем щасливі добрими ділами.

Мирон. Так. Нехай наше життя буде повне добрих діл і любови до найбільшніх.

Лілі. Так. Нехай і в найбільшню хату загляне часом промінь, висланий нашою рукою. Мироне! Ти такий рідний мені, я така щаслива з тобою.

Мирон. От, і маєш! Чого це тобі так нагло зібралось на любов до нас? Чому ж тобі так добре у нас?

Лілі. Бо у вас так якось погідно, так ясно, — всі ви такі якісь повні любови до життя, до людей, до краси. Навіть дід Панас. У вас нема ні тіней, ні хмар, нема страху перед смертю, у вас таке довіря до життя, до Бога. Мироне, чи ти також не боїшся смерти, так, як Панас?

Мирон. Смерти боїться лише той, хто не вірить в життя, то не розуміє його. Для мене — нема смерти! Так, смерть не існує. Існує лише вічне життя, безконечне, а наша так звана смерть є лише ритмом в великій симфонії життєвій. Чогож боятися згукові затихнути на мент, щоб знов задзвеніти в новім кращім акорді?

Лілі. А всеж таки жалко перемінитись в мертву матерію, з людини свідомої — в несвідоме.

Мирон. Нема матерії несвідомої, є лише вічний, все-світній Дух, Бог, — який являється нам у виді матерії. Нема матерії. Існує лише Бог і поза Богом нема нічого. Наше істїяння є лише одним із безчисленних проявів, істїювання Бога. Від Бога ми прийшли і до нього повертаємо. Чи страшно краплині, що повертає до моря? Вона ж з нього зродилася. Не було краплини, — був океан, не буде краплини, — буде океан і краплина в ньому. А — людина, це краплина вічного всебуття, вічного океану.

Лілі. І ти не бачиш нічого страшного в цьому, що людина мусить умирати? Не відчуваєш трагізму цього, що ми сотворені на те, щоб умерти?

Мирон. А що є страшного і трагічного в цьому, що кожний лист росте на дереві на те, щоб зівянути, вмерти? Нічого трагічного в цьому! Все таке просте, звичайне, конечно. А людина це лист на дереві вічного життя. Лист обпадає, вяне, гине, але дерево живе вічно і лист упавши на землю дає корм корінню дерева і живе в дереві на ново.

Лілі. Мій дорогий філзозоф. У тебе такий ясний, погідний погляд на життя і світ, що з тобою жити і вмирати буде солодко. Ха, ха! Від твоїх слів і я починаю вірити, що смерти нема, що смерть не страшна. От, так — здається зараз умерлаб, заснулаб з тобою, в одній ямці, в одній могилі і над нами гарні квіти порослиб, червона калина зацвілаб. Гарно, гарно жити з тобою і вмирати з тобою булоб гарно.

Мирон. Покишо — жити! Жити! І як найменше думати про смерть. Як найбільше про життя. Воно більш таємниче, більш величне, як смерть — Життя не вічність, а смерть лише фрагмент. Хто думає багато про смерть і не любить життя, той грішить проти волі Бога.

Лілі. Чуєш? Шумить дощ! Великий дощ. (Дивиться до вікна).

Мирон. Жалко, що ми післали Марійку в гори з кіньми на пасовище. Змокне бідна. (Дивиться до вікна). Дош починає падати.

Лілі. Вона втече назад до дому, як побачить хмари.

Мирон. Так. Вона вже вертає. Бачиш? А всеж таки змекла наче ворона.

Лілі. Нічого. Краше буде рости.

Мирон. Ну, ну! Якби тобі так прийшлося змокнути, — бачив би я, чи булаб ти вдоволена.

Лілі. Вона до цього звикла, а я ні.

Мирон (сумно). Так. Вона, бідна, звикла до цього.

ЯВА VI.

Марійка (входить змекла, втомлена, але весела, за нею Анна). — Алеж я втікала на коні, втікала. Ще хвилинка і туча булаб захопила мене в горах. Так страшно гуде грім, так страшно.

Мирон (підходить до неї). Ах, яка вона перелякана. Бачиш? І навіщо ми її посилали? Тобі там дуже страшно було? (Гладить її по голові).

Марійка (зворушена). Мені, мені не страшно було, але я спшилася до дому, бо мені, мені чомусь так сумно, сумно.

Мирон (сідаючи на кріслі). Чогож тобі сумно?

Марійка. Я не знаю. Нераз мені жаль, що я така сирота, що в мене нема ні батька, ні родини, що ніхто не любить мене...

Мирон. От що вигадала. Хібаж ми не любимо тебе, хібаж я не добрий для тебе?

Марійка. Та ви добрі, але мені дуже хочеться, щоб ви були ще ліпші, щоб ви любили мене дуже, дуже, так як любите Надю... я..., а я, ви будете сміятися (крізь сльози) але я вас так дуже люблю, так хочу нераз попеститися з вами, а мені не можна, бо я наймичка. (Закриває очі ручками, і плачучи ревно схиляється на груди Мирона).

Лілі. Що це діється з нею? Марійко!

ЯВА VII.

Горпина (почувши плач дочки, вбігає). Марійко, що з нею? Марійко, як ти смієш пригортатися до пана.

Марійка (плачучи, кричить різко). Я мушу, мушу! Забите мене, але я хочу, щоби пан любив мене так, як, як свою дочку Надю! Мене щось так тягне до пана, так тягне.

Мирон (схвильовано). Ну, ну успокійся. Іди до кухні. Ми дуже любим, тебе, я люблю тебе, так, ми всі — ну, іди до кухні.

Горпина. Ходи дівче до кухні! Чого ревеш? Ой, Господи! Що з нею діється? (Виходить з заплаканою дочкою, а за ними Анна журавлиха).

Лілі. Ми занадто розпестили її. Вона просто закохана в тобі.

Мирон. Алеж ні, ні! Ти цього не розумієш! Це страшне, це голос інстинкту. Я цього не можу довше скривати, досить тайн! (Ходить нервово по кімнаті).

Лілі. Досить тайн? Отже знова якась тайна? Мироне! Я не стерплю цього. Ти обіцяв сказати мені свою тайну.

Мирон. Так! Я обіцяв. І я скажу тобі. Так, мушу сказати. Я вірю, що ти все простиш мені. Тиж добра, тиж кохаєш мене. (Сідає біля неї).

Лілі. Ну, так. Пригорни мене до себе, пригорни, бо я дуже боюся грому. (Грім) Пригорни мене і вияви мені свою тайну.

Мирон (рішуче). Отже слухай: Марійка це моя дочка! Це моя тайна.

Лілі (здивовано). Що? Марійка твоя дочка? Це не може бути?

Мирон. Це є моя тайна, розкрита тайна..

Лілі (встає і мовчки відходить, вдивляючись в нього) Мироне! Що ти сказав? Марійка твоя дочка? Як? Вонаж має 14 літ.

Мирон. Я став її батьком, коли в мене було 20 літ.

Лілі (стає серед сцени, ломаючи руки). Яка страшна тайна, яка страшна тайна! Мироне! Навіщо ти сказав мені цю тайну?

З а в і с а.

Дія III.

ЯВА I.

Сцена та сама Горпина замітає підлогу і сумно зітхає, поглядаючи на спальню. За хвилию виходить Анна Журавлиха.

Горпина. Пані вже виспалися?

Анна Жур. (сумно). Яке мені тепер спання? І сон не береться і життя вже не миле стало.

Горпина. Ой, не миле, не миле. Думаєте, що мені солодко? Бодай моїм ворогам було так солодко вмирати.

Анна Жур. Не знаєш де Лілі?

Горпина. Не знаєте де? Там де завжди вона ходить. Сидить завжди над потоком і думає, плаче.

Анна. Господи, пішли вже раз спокій в її душу. Таж це вже минуло три місяці з тієї пори.

Горпина. Не може вона заспокоїтись, не може. Такі два нещастя на неї впали, що не легко й видержати. Ще доки жила дитинка, то була бодай розрада в хаті, а тепер?

Анна. Тепер Надя померла, а з нею померла остання надія (Сідає).

Горпина (перестав замітати). Боже! Як надумаю, що все те через мене сталося, то моє серце трохи не розірветься з болю і сорому але щож вдію? Не будуж я топитись та ще більшого гріха наводити на душу. От, і так карає нас Бог за гріхи, тяжко карає. Молоді ми були, дурні, таї согрішили через нерозум, а тепер? Ой Господи! Пан терпить через мене...

Анна Жур. Не говорім про те, не говорім. Пів року нема в нас иншої розмови, лише про те одно. Що сталося, не вернется. А ти от краще піди над потік і проси Лілю, щоб вона приходила до дому.

Горпина. Не піду я пані, не піду. Пані Лілі так ненавидить мене, що я боюсь іти до неї. Таї мою Марійку ненавидить, вже била її двічі. А колись так любили її всі, а колись Лілі була лагідна, як голубка.

Анна. Терпіння зміняє людей. І наша Лілі змінилася так, щой не пізнати. Піду я сама покличу Лілю до дому. (Виходить).

Горпина (грозиць пястуком в напрямку Авни). Терпить? Лілі терпить? Нехай, нехай! Хібаж я не терпіла, як Мирон призабув мене і пішов до тебе? Терпи, терпи, але

донечки моєї кривдити не смій, не смій, а то я окропом очі випаляю!

ЯВА II.

Дід Панас. Куди пішла пані.

Горпина. Пішла кликати Лілю до дому.

Дід Панас. Ну, молодице? Якжеж? У твоїх панів щось і досі не до ладу: ходять смутні, заплакані, понурі.

Горпина. Егеж! прямо пекло у нас. А найгірше, що молода нані дуже зненавиділа мою дочку. Прямо на очі не може її бачити, бе, лас.

Панас. Бе? От, ти дурна! Позволяєш дочку бити? А що вона винна? Панський син звів тебе на манівці, сплотив дитину, а вона її ще бе? Що Марійка винна? Вона ж змалечку працювала ще на жінку свого тата, як наймичка. Ех! Не могу я стерпіти цього, щоб пані була мужицьку дівчину, наймичку. Любив я твою паню, а тепер не могу. Просто кров моя кипить! І пана вона замучує тепер і вас всіх. Жалко мені пана і тебе, їй Богу жалко! Не буде добре між вами, бо Лілі ніколи вже не полюбить так вас всіх, як колись. А де любови нема, там, — ого! Дивися на неї! Дочку твою бе! Її болить серце, — а хіба тебе не болить дивитись, як дочку бють?

Горпина. Її болить серце? А хібаж мене не боліло серце, як вона пестилася з батьком моєї дитини, як вона цілувала його в спальні, як лизалася, гралась з ним, а я спала в кухні з дочкою, а вранці мусіла за нею і за ним подушки порядкувати, постіль стелити? А хібаж не боліло мене серце, як Мирон пестив Надю, колихав, голубив, а моєї Марійки навіть не міг назвати дочкою? Вона заздрісна, що Мирон любить Марійку? А чи вона хоч подумав, яка заздрість розривала моє серце, коли я бачила любов Мирона до Наді, коли я мусіла колихати його дитину тоді, як Марійка мерзнула в лісах, на дощі, на пасовищі? (Б'ється в груди і кричить дико). Вона думав, що лише панське серце болить, а хлопське ні? Вона терпить пів року, а я терпіла чотирнацять літ і мовчала, наче гріб!

Панас. Тверда з тебе баба, тверда!

Горпина. Тверда? Гартована! Але досить нашої розмови. Якось то буде. Ідїть ліду до роботи в стайню, а то скажуть, що ми змовляємося. Ідїть, бо здається пан надходить. (Панас відходить).

Горпина. Ненавидить Панас панів, ненавидить. Мужик хоч і чемненько говорить з панями, то в серці він ненавидить їх, ой не навидить! Зваю я цесама по собі, зваю. (Зі саду чути спів Марійки „Ніч яка Господи“).

Горпина. О, вона співає! Ані в думці їй сумувати.
(до вікна) Марійко! Марійко! Ти ще зривавш яблука?

Голос Марійки: А леж! Зриваю! (Співає знов).

Горпина. А уважай дитино, не впадь на землю.

Голос Мар. Не бітесь мамо! Воробці не падуть з дерев і я не впаду.

Горпина. А перестань співати! Тут такі смутки та жалоби, а ти співаєш.

Голос Мар. Добре, добре! Я перестану. (Співає даліше).

Горпина. Яка дорога, яка мила дитина! А вона була її! Ні, ні, не позволю бити, очі видеру кожному, хто скривдить мою дочку, мою кров!

Я В А Ш.

Мирон (сумний, поважний). Ти сама Горпино вдома? Де Марійка?

Горпина. В саді. Чуєте, як співає.

Мирон. Ах, так. Це вона. Добре, що хоч вона завжди весела у нас.

Горпина. Вже тричі просила я її, щоб перестала співати, а вона не може витримати без співу ані хвилини.

Мирон (сідаючи на крісло). Нехай співає. Марійка це одинокий промінь у нашому теперішньому житті. Досить цього, що ми старі всі в смутках і жалобі; нехай хоч вона співає.

Горпина. Ах, скільки смутків, скільки смутків. І навіть ви згадували пані цю тайну? Я ж цілих 14 літ мовчала, ні словечка не зрадилася, а ви сами зрадили все.

Мирон. О, так! Ти вмiла мовчати, вмiла скривати тайну — для мого добра.

Горпина. Ой вмiла я, вмiла. Нераз аж хотiлося крикнути „то дочка вашого сина“, але я мовчала. Скільки втерпіла, Боже! І лiпше було мовчати вам даліше, до смерти. (На подвiрю чути розмову).

Мирон. Іди Горпино до кухні! Лілі, як бачить мене з тобою, то шопадає в гнів, в ненависть, в сльози. (Горпина виходить).

Я В А І V.

Лілі і Анна Жур. (обидвоє сумні, мовчазні.)

Мирон. Доброго здоров'я вам. Де ви так барилися?

Анна Жур. Над потоком були. А ти де перебував досі?

Мирон. Ходив на пасовище поглянути, чи вирости наші ягнята? (Лілі сідає на кріслі в кутку і мовчки думає).

Анна. Ну і що ж?

Мирон. Все гарязд! Гарно ростуть, Набілу назбіра-лось доволі в клолибі, треба буде привезти до дому, але сьогодні в мене часу нема: мушу поїхати конем до села. Дідич запрошував мене до себе. Має щось цікавого поговорити зі мною.

Анна. Змінився ти Мироне: Мало коли в дома буваш, до дідича в гостину їздиш, по лісі цілими днями волочишся, а колись тебе важко було з хати вигнати на хвилину.

Мирон. Чогож мені в дома сидіти? Не можу! Лілі і словом до мене не хоче відозватися, всі ви ходите, як би отруту зажили, а коли я заговорю до Горпини чи Марійки, то Лілі дише на мене такою ненавистю, як би це не жінка була, а ворог.

ЯВА V.

Горпина. (весело) Прошу пані! Ходіть подивіться! вже курятка вилізли з яєць Четверо! Ходіть! Такі ладні. (Іде до кухні, а за нею Анна).

Мирон (по хвилі мовчанки, підходить до Лілі). Дорога моя! Лілі! Ну і докиж треватиме це все? Доки? Бож досить вже муки для мене, досить кари. Лілі! Якби ти знала, як я терплю, тиб усе простила мені.

Лілі. Алеж я не маю до тебе гніву ні ненависти. Ні! Яж говорила тобі не раз, що в моїй душі щось наче померло, щось обірвалося, згнуло і я вже не можу бути для тебе такою, як колись. Ти неначе мені чужий став. Якась стіна стала між нами тоді, як я довідалася, що ти, ти такий, як всі інші чоловіки, що ти не бог, не янгол, як це мені здавалось, але, що ти укривав перед мною свої гріхи молодости так, як укривають всі чоловіки, що ти обдурював мене 4 роки, що вся наша родинна іділля була побудована на брехні, на обмані. О, Мироне! Як би ти знав; як і мені жаль нашої давньої іділлі, як жаль, що ти розбив її власною рукою... Так, вона розбита, вона спялмлена. Хотя мені навіть смішно, соромно, що я могла так боготворити тебе, так віддати тобі цілу душу, тоді, як за стіною в кухні жила твоя дочка і мати твої дочки, мати, що була свідком нашої іділлі, що знала кожне моє слово, кожний рух і думку. Це страшне, страшне.

Мирон. Я знаю, знаю! Алеж ти жінка, ти добра жінка. і твоє жіноче серце повинно вміти прощати, забувати.

Лілі. Жіноче серце прощає все, крім брехні і зради супроти її любови. Так! Жіноче серце скаже поділитись останнім шматком хліба із своїм ближнім, але ніколи не поділиться з пиячою жіночю серцем чоловіка, якого любить. А тиж ділив своє між мою Надю і Марійку, так! Ти люби:

не лише мою дитину, але і дитину Горпини, ха, ха! Ще ко-
либ хоч яка гідна соперниця, а то Горпина! Ха, ха! Я
і Горпина!

М и р о н. Лілі, Лілі! Хібаж я можу відповідати за те,
що сталось 14 літ тому назад? Лілі, аж сьогодні зовсім инша
людина! Чогож ти бажаєш? Щоб я зненавидів Марійку, про-
гнав її? Свою дочку?

Лілі. Я сама не знаю, чого я хочу, але я не можу
навіть бачити її, ні Горпини. Ах, я аж тепер розумію, чого
ти все так любив Марійку; дбав про неї. Розумію, чому вона
так горюлася до тебе, чому раз, повернувши мокрою з па-
совища, вона просто кинулась тобі на груди. Це гнав її до
тебе сліпий інстинкт, це озивався голос крові, твоєї крові,
що просто гнала Марійку у твої обійми.

М и р о н. Так, це був голос крові! І я не міг побору-
вати його, не міг. Хібаж я міг прогнати свою дитину до
кухні і крикнути своїй дочці: „Не смій горнутись до мене,
не смій любити мене бо ти наймичка, а я пан! ? Ні, я не
міг. Але це був лиш останній товчок до виявлення моєї
тайни. Я взагалі не міг дивитись на це, що моя дочка живе,
як служниця, дика, невихована, неосвічена, без виглядів
на будуче, віддана на ласку і неласку долі. Я хотів бути
чесним, хотів заопікуватися нею, післати її до школи в мі-
сто, між людей, але цього не міг я робити в тайні без твого
відома і через те я сказав тобі, що це моя дочка.

Тай взагалі я не мав сили дальше брехати перед тобою,
укривати, я не міг стерпіти цього, що мені не вільно було
любити Марійку, поводититись з нею як з дочкою, я терпів
страшно, дивлячись на упокорення дочки! Розумієш? Я не
міг допустити до цього, щоб моя дочка жила з пастухами,
була їх коханкою, ні, ні! Вонаж дозрівала, а їй доводилось
в ночі пасти мої коні разом з чабанами. Я вірив, що ти
простиш мені, що ти доросла до правди, але бачу, що ви
жінки доросли лише до брехні.

Лілі. Ах, коби ти був брехав дальше, коби не був мені
признався до всего. Яка часом правда—страшна, жорстока.

М и р о н. Яка ти несправедлива, яка нерозумна.

Лілі. Ах, Мироне! Залиши. Нашим життям ніколи не
кермує розум, а щось засвідоме, невідоме... Мій розум давно
простив тобі все, бо зрозумів, але серце, серце не може
простити.

М и р о н. Навіть цього, що я поповнив перед 15 ро-
ками? Зрозумій же, що тоді я був молодим, нерозважним
студентом, що з гімназіальної лавки просто попав на вака-
ції, на село, пізнався з гарною бідною сільською дівчиною
і унещасливив її та себе на все життя. Людина ніколи не
може відповідати за свої вчинки з літ дитинства, а яж тоді
був майже дитиною! Так! Девятнадцятьлітний хлопець це

дитина, нерозумна дурна і що я сьогодні маю спільного з нею. Тим хлопчиною, що тоді перший раз попав у обійми Горпини. Всі хлопці, всі студенти віддають свою першу любов кухаркам, наймичкам, і сільським дівчатам.

Лілі. Так, але ти віддав Горпині першу свою любов, а не мені, першу любов, найсвятішу, найглибшу.

Мирон. Яку там найсвятішу? Нема дурнішої і смішнішої любови, як перша любов. Для любови треба досвіду, вміння, зрілості, а в першому коханні мається лише дурноту і горячу кров. Не забувай, що Горпина не була тоді наймичкою, але гарною, вродливою сільською дівчиною і що тільки через мене вона мусіла покинути село, пійти в найми, — ти ж знаєш, як село відноситься до покритки, а ще й панської. То чи можеш ненавидіти мене за те, що я не лишив Горпини на долю і недолю, так, як лишають інші кавалери своїх дітей, але заопікувався я долею дитини і її матері? За те ти ненавидиш мене? Краще булоб, як би з мові вини Горпина і Марійка пішли на жebри, або в проституцію?

Лілі. Але тоді я не зналаб, що в тебе є дочка, тоді наша ідилія не булаб розбита (зі саду чути спів Марійки. Лілі встає і дивиться до вікна). От бачиш? Твоя дочка скаче по дереві, як птиця, співає, радіє, а моя Надя, моя Надя в могилі. Ах, колиб хоч була жила моя дочка, то ми скорше помирились би з тобою, бо булаб дитина наша спільна доня, якаб лучила нас. А так? Нас вже не лучить ніщо, ніщо...

Мирон. Навіть наша давня родиння ідилія?

Лілі. Вона померла, бо росла на брехні. Вона розсипалась, як будівля побудована на піску. Прийшов вітер і будівлі не стало. Ах коби хоч була жила Надя, моя Надя...

Мирон. Надя померла також через те, що ти не зміла забути мені гріха молодости. Так. Давніше вона хорувала нераз і все ти уратувала її своєю дбайливістю, матірною опікою і любовю. А тоді, тоді — ти була байдужа до недуги Наді, ти навіть не цікавилась нею.

Лілі. Так. Тоді я навіть ненавиділа Надю, бо я бачила в ній лише сестру Марійки, бо я відчувала болюче, що це дитина того батька, що був батьком і дитини Горпини. Так! Я тоді, довідавшись про твою тайну, бажала сама нераз смерті Наді, щоб мене вже ніщо не лучило з тобою, щоб не бути мені суперницею Горпини! Так! Моя Надя загинула під руїнами нашої родинної ідилії.

Мирон. І навіщо я сказав тобі свою тайну, навіщо? Але я не міг довше обдурювати тебе, бо занадто любив тебе. І став я навіки нещасний через надмірну любов до тебе, через любов... Лілі! Лілі! Прости мені вже (раз, прости! (Хоче поцілувати її)).

Лілі. Ні, ні! Не цілуй мене! Не можу стерпіти цілунку твоїх уст! Уст, тих самих уст, які цілували наймичку Горпину. Ні, ні, не можу! (Виривається з його обіймів і втікає під вікно).

Мирон. І все те через Марійку, через гріх молодости. Страшна покута... Ах, де наша ідилля, родинна ідилля? Чому я не скривав своєї тайни так, як всі мої товариші? Впевняю тебе, що всі чоловіки мають такі тайни, кавалерські тайни, але вміють скривати їх краще, як я. Занадто чесним був я на те, щоби бути щасливим.

ЯВА VI.

Марійка, (входить з кошиком яблук, подає одно яблуко Лілі) Прошу пані! Може візьмете собі одно яблуко. Дивіться, яке червоненьке. Я урвала для вас найкраще.

Лілі, (нервова) Ні, ні! Не хочу! Іди собі до кухні! Хто дозволив тобі входити сюди! Іди геть!

Мирон. Лілі! Чого ж ти хочеш від дівчини? Чому прогнала ти її? Вона тобі яблука несе, а ти? Що ж вона винна?

Марійка (крізь плач): І що я винна? Боже, Боже! І за що мене пані так ненавидить? Я вже не можу, не можу! Хіба піду тай втоплюся. Всі мене ненавидять!

Мирон. Ну, не плач! (Ласкаво) Дай мені яблучко. Ну, дорога моя. Не всі тебе ненавидять, не всі! (Втирає її сльози) Ну, отри собі сльози. Я люблю тебе і пані буде тебе любити.

Лілі (зривається з крісла, розкидає яблука з коша і штовхає Марійку в груди) Проч, Проч! Іди геть! До кухні! І ти Мироне іди собі з нею! Не хочу вас бачити! Іди до Горпини, іди!

Мирон. (обороняє Марійку, заслоняє її собою) Лілі! Що з тобою? Я не позволю бити мою дочку? Лілі, замовчи! (До Марійки) Тихо донечко, не плач, все буде гаразд, іди до саду.. Не позволю кривдити моєї дочки, не позволю!

ЯВА VII.

Анна і Горпина. Що сталося?

Анна. Що за крик?

Горпина. Ах, пані знов била Марійку! Як ви смієте? Мою дитину? Я вам очі видрапаю! (Кидается на Лілі).

Мирон. (бере за руку Горпину і Марійку). Ідть, ідть, не робіть пекла в домі. Горпино, не бійся! я не позволю кривдити Марійки. (Мирон відводить Горпину і Марійку до кухні, а сам повертає до кімнати).

Лілі (плачучи). Чогож ти вернув? Було остатися з ними! Тиж уже їх любиш, а не мене. Ти її бсовив, а не мене. Горпина дорозча тобі, дорозча! Ох, Боже! І навіщо я тут живу досі між вами? Кому я потрібна? (Плаче голосно).

Мирон. Тут можна збожеволіти! Мамо, я не видержу цього. Іду я геть, геть в гори; іду до села до дідича, а то мені тут місця нема, життя нема. (Виходить).

Анна Жур. Лілі, Лілі! Успокийся! Хібаж можна так? Послухай мене: Тиж колись так любила свою свекруху, так слухала її. Тиж була колись, як покірне ягня, а тепер? Боже! Ти хотіла бити Марійку!

Лілі. Хотіла, хотіла! Я не можу бачити її. Вона розбила наше щастя.

Анна Жур. Ти сама розбила його і твоя жіноча заздрість, що не вмів нічого прощати. Лілі! Жадне родинне життя не проходить так, щоб на нього не впала хоч одна хмарка. І в найкращій музиці буває фальшивий тон. Жадної людини нема без плями, без провини. Треба вміти любити світ і людей такими, якими вони є: грішними, слабими, склонними до помилок. Не можна ненавидіти мого сина за одну помилку, яку він вже спокутував своїм болем. Кожна молодість має свої гріхи, але наше жіноче серце мусить вміти прощати, мусить бути, як той Ісус, що казав: „Хто з вас без гріха, хай перший кине каменем у неї“. Лілі! Повір, що родинне життя можливе лише там, де жінка вмів прощати, як Христос і любити і терпіти, як Христос.

Лілі. Не вмю я прощати, не вмю, бо серце мов чисте, мов минуле чисте і не потрібую, щоб мені прощали мої провини. Можу кинути каменем в другого, бо сама я без вини і без гріху. Віддала я невинне серце Миронові і думала, що його серце таке, пішла я за ним в ліси, в гори, в самоту, покинула радощі міста, лише тому, бо вірила, що він не такий, як всі. А тепер мій бог упав з престола і я не маю кому молитись. А жінка ніколи не прощає чоловікові, його упадку з педесталю. Ні, Ні! Чоловіки повинні зрозуміти, що коли вони вимагають від нас жінок незинности і чистоти аж до шлюбу, то і ми маємо право вимагати цього від чоловіків чуже? Рівні права і рівні обовязки для жінки? Досить! Лишіть мене в спокою, прагну самоти і тиші. (Виходить в спальню).

Анна Жур. Господи! на віки зруйнований наш тихий рай? Ісусе, поверни щастя і спокій у наш дім (Стає перед образами і молиться тихо: „Отче наш, іже вси“).

ЯВА VIII.

Горпина. Ви молитесь? Ну, моліться, я прийду за хвилию. (Хоче вийти).

Анна Жур (перестає молитися). Ні, я вже скінчила. Що скажеш Горпина?

Горпина. Я прийшла сказати, що прийшов дід Панас і хоче бачитися з паном.

Анна. Пана нема вдома, але проси Панаса до нас, може разрадить нас.

Горпина. Іду, покличу його. (виходить).

ЯВА ІХ.

Дід Панас. Добрий день пані добродійко! (Цілує її руку).

Анна. Добрий день, Панасе. Сідайте! Будьте гостем.

Панас. Говорила мені Горпина, що пана нема вдома. Чи і пані Лілі пішла з паном?

Анна. Ні! Вони на жаль вже не ходять разом. Лілі в спальні. Виж знаєте, яке в нас тепер життя.

Панас. Знаю, я все знаю. Кажете, що Лілі вже не ходить разом з паном Мироном? Погано, як вже жінка не хоче ходити разом з чоловіком. От, було у вашім домі, як у божім раю, а тепер? Жалко мені вашого сина, бігме жалко.

Анна. І нема способу направити лихо, змінити.

Панас. На все є спосіб, на все. Кожну рану можна вигоїти, лиш треба знати як. І я мав колись таке лихо в родині, ой чому не мав? Перша жінка мене не любила, серця до мене не мала, за іншими заглядала. А я спосіб знайшов. Прогнав я жінку від себе, — хай собі іде з Богом за тим, куди її серце тягне. Як баба кудись пуститься летіти, то ти її ще штовхни, щоб скорше полетіла. Баби силою не вдержиш, хоч мотузом прив'язуєш до себе. Як щось тонке, то вже урветься.

Анна. І не боялись ви гріху із жінкою розлучитися?

Панас. Нема в тому гріха, нема. Більшим гріхом є жити з жінкою в ненависти і ворожнечі. Бог сказав: „Що зв'язав Бог, нехай не розв'язують люде“, але Богом зв'язані лише ті, що любляться, а як жінка чоловіка не любить, то жадного Божого зв'язку між ними нема. Жаль мені вашого сина, жаль! Терпить він бідний, аж почорнів з журби.

Анна. За гріх він терпить, за гріх покутує.

Панас. Не за гріх, а за жіночу злобу. Нема в тому гріха, що чоловік привів на світ дитину, зацікувався нею, полюбив. Бувби гріх, колиб пан Мирон покинув Горпину і Марійку на нужду і горе. Не гріх привести дитину на світ, хочби без попівського благословення. В лісах я живу і Божу волю розумію. Птичка Божа розмножує свій рід і пвітка розсіває своє сімя, куди може, — а людина це та-

кож цвітка Божа і хоче Бог, щоб вона росла і розмножувала свій рід. І коли жінка ненавидить чоловіка за те, що він сотворив дитину з іншою жінкою, то це її гріх, бо гріхом є бути заздрістим і ненаситним в любови і похоти тілесній, жіночій. Бог дав діти на світ, Бог дав Марійку і її не можна кривдити, вона дитина Божа, що вона винна, що Господь покликав її на світ? Мені нераз хочеться поговорити з панею Лілею, сказати їй дещо на розум, та якось не смію моїм хлопським розумом павів учити.

Анна. Поговоріть з нею, поговоріть. Вона давніше так шанувала вас, так любила. (В напрямку спальні) Лілі! Ходи, поговори з дідом Панасом, а я піду до кухні допомогти Горпині в роботі. (Виходить).

Лілі. Зараз прийду.

Панас (до себе). Будь хитрий діду Панасе, бо то з панею не легка справа. Ех, коби мені удалося визволити Мирона, Горпину і Марійку від злоби і химерної заздрісної пані. Між ними і так не буне добра: як вітер надломив галузку, то треба її до решти відорвати, хай іншим галузкам не заваджає.

Я В А Х.

Лілі. Добрий день діду! Ви хотіли зі мною говорити?

Панас. Доброго здоровля, молода пані! А якже: хотілось би мені поговорити з вами. Але піпождіть, чого спішитися? (Приглядається обличчю Лілі). Ех, гай помарніло ваше личко, помарніло. Колись було, як яблучка: як вам гаразд, то ви янголи, але як щось трошки вам не доладу, то вам ріжки зараз виростають, а крила опадають.

Лілі. Діду Панасе: я дуже люблю вас і шаную, але не маю охоти слухати вашої науки. Кажіть отверто, за чим прийшли.

Панас. Он, бач! вже й сердиться. Ех, гай огнисті ви, не дай Бог. Очевидно, вам не охота говорити з старим чабаном. Простий я чоловік, а ви пані, то не диво, що не хочете слухати мене. Гай, гай! Але не шкодилоб часом Панасового хлопського слова послухати. У хлопським слові говорить земля, говорять мозолі, говорять ліси, а в панським? Ех, у панським слові так порожно; так легко, як у тому пірю, яке вітер вирве з гусячого хвоста та несе його у гору, куди хоче. Ну, ну, не буду більше, бо бачу, що ви вже сердитесь на мене. На мене всі пани сердиті, бо я їм правду все в очі говорю. От сусідний дідич не давно бити мене хотів за те, що я сказав йому, що він гірше як злодій, бо злодій краде лише на те, щоб не вмерти з голоду, а він же обкрадає народ на те, щоб було за що пити, гуляти.

Лілі. Чула вже від вас не раз такі слова. Чи нічого більше не маєте сказати?

Панас. Маю, маю. Веселу вістку маю для вас. Але ви подождіть! Чому би вам не послухати трохи старого хлопа? Ми хлопи слухали панів тисячі літ і мовчали, а ви не хочете мовчки послухати мене, хочби хвилину. Подождіть. Маю вістку для вас: Сьогодні у вас буде гість, милий гість.

Лілі (здивовано). Гість? Хто такий?

Панас. А, вгадайте!

Лілі (нервово). Ах, ви просто жартуєте! Мені зовсім не цікаво! Ніяких гостей мені не треба.

Панас. Хе, хе! Як би ви знали, що за гість, то ви були б цікаві.

Лілі. Так говоріть, що за гість?

Панас. А той самий пан Гордій, що то минулого року був у вас.

Лілі. Як ви знаєте? Де він? Ви бачили його знов?

Панас. Егеж! Він знов почував у мене. Він тут недалеко зі своїм товариством в горах. Хотів прийти до вас, та не мав відваги. Признався мені, розговорився, вишитував. Я сказав йому, що у вас не гаразд, що дитина померла. Так. Я правду кажучи, прийшов спитати вас, чи позволите йому відвідати ваш дім?

Лілі. Яж писала йому весною, що не хочу ніколи бачити його. Він писав до мене і просив.

Панас. То було весною, а тепер? Все на світі зміняється, то може і ви зміните свою постанову?

Лілі. Він не схоче відвідати мене. Після мого листа.

Панас. В тому вже моя голова! Як я скажу йому іти до вас, то він піде. Ви лише позвольте Панасові привести його сюди. А я зараз приведу.

Лілі. Щож? Я не можу прогнати гостя з дому. Хай прийде. У нас і так сумно. Може він розрадить нас.

Панас. Ось так ви й говоріть! О, він розрадить вас. Він веселий чоловік! Оповідає так багато про місто, про забави. Я зараз приведу його сюди. Бувайте здорові. (Виходить).

Лілі (підходить до дверей кухні). Горпино! Прилягоди сьогодні гарний обід, добудь вина з пивниці, у нас сьогодні будуть гості.

Горпина (з кухні). Добре, пані!

Лілі. Заріж ту товсту гуску, яку ми призначили на свята.

Горпина (з кухні). Добре, добре!

Лілі (до себе). Добре, добре, що він прийде. Мені так треба говорити з кимсь, хто любить мене, хто розуміє, жаліє мене. А Гордій, Гордій любить мене досі.

Я В А Х І.

А н н а Ж у р. (входячи з кухні). Що за гості будуть в тебе?

Л і л і. Гордій прийде до нас.

А н н а. Слава Богу! Тобі добре булоб трохи з людьми поговорити, горе забути, а то погано жити тобі самій з своїми сумними думками.

Л і л і. Так! Зле жити мені самій з моїми думками. Колись я була щаслива, я так любила самоту і свої самотні мрії, бо вони були погідні і ясні, як зірки на небі. А тепер? Тепер я боюсь і самоти і моїх думок, бо вони, як чорні хмари, що висять наді мною. А самотною я мушу бути! Мамо! Мирон пішов собі кудись з Марійкою, а мене полишив саму. Він більше любить Марійку, як мене. Так. В цій хвилі він десь голубить її, говорить ласкові слова, вона зриває для нього квіти, — так —, а я така всім вам чужа, така самотна, нікому непотрібна.

А н н а. Лілі! Що ти виговорюєш? Тобі лише здається так. Мирон любить тебе! Але він пішов з Марійкою в гори лише тому, що ти мучиш його своїми докорами, своєю заздрістю. Не він тебе, а ти його перестала любити, ти навіть ненавидиш його. О, як близько є від кохання до ненависти.

Л і л і. Лише один крок. І кожна вміраюча любов змінюється в ненависть, так, як квіта змінюється в гній і болото. Щож? Нема таких квітів, що цвілиб вічно? Всі стають в кінці болотом.

А н н а. Це просто самолюбів, жорстокість! Із за дрібниці робиш трагедії!

Л і л і. Ха, ха! Моє життя, моє щастя для вас дрібниця? Очевидно, вам більш залежить на щастю Марійки.

А н н а (нервово). Ти божевільна, зовсім божевільна. Жити з тобою годі! Носишся з своїм терпінням, як дитина і затроюєш життя цілої сім'ї! Тиж повинна подумати, що в світі є більше горе ніж твоє, що люде терплять більше ніж ти, що в світі є смерть, недуга, голод, нужда, вбивство і що твоє лихо це нісенітниця. Ах, Боже! яке нещастя постигло мого сина, яке нещастя! І хтоб був знав, що ти принесеш нам стільки клопоту?

Л і л і. Що? Що ви сказали? Ви жалієте цього, що Мирон оженився зі мною? Ах, так! Я принесла нещастя йому, а не він мені? Розумію: Ви хочете позбутись мене, я заваджаю вам, я вам зайва.

А н н а. Що ти видумуєш? Хіба я тобі зла бажаю? Яж хочу лише, щоб ти раз забула ті всі нісенітниці і полюбила Мирона, як колись. А врешті, дай мені спокій! Я вже хора від того всього! Роби собі, що хочеш. Я йду

трохи заснути і спочити. О, Боже! (Виходить в спальню).
(Лілі сідає під вікно і дивиться в далечінь).

Я В А XII.

Гордій. Добрий день вам!

Лілі. Це ви? Так швидко! Я сподівалась вас пізніше. (Подає йому руку).

Гордій. Я тільки чекав на ваш дозвіл відвідати вас. Я дуже щасливий, що вас можу бачити. Чому це у вас таке заплакане лице?

Лілі. Від віпроку воно майже все заплакане.

Гордій. З таких віч, як ваші, я втираюби сльози устами, спивавби їх.

Лілі. Не жартуйте, мені не до жартів. Сідайте. (Він сідає).

Гордій. Знаю я ваше горе, знаю. Панас все розказав мені. Лілі, я вам нераз говорив, що ваше життя ще зміниться. Я завжди мав надію, що — а врешті залишімо це. Ну, оповідайте ви, як живеться вам?

Лілі. Щож можу сказати вам? Я стратила все, що мала: Дитину, любов до Мирона, спокій душі і віру в людей. Я стратила всю надію.

Гордій. Ніколи ще не є все страчене, коли у нас є ще воля до життя. А ви молоді, вам ще жити, жити.

Лілі. Жити? Тут, в цій самотній пустині, серед людей, які тепер зовсім мені чужі, байдужі, біля чоловіка, який більше любить дочку своєї наймички, ніж мене? Що мене ще жде? Як би ще хоч жила дочка, моя дочка..

Гордій. Щож? У вас ще можуть бути діти не менше милі, як небіжка Надя.

Лілі. Діти? Ха, ха! Ніколи не моглаб я бути матір'ю дітей, які по батькові булиб сестрами і братами наймички. Ніколи я не хочу бути матір'ю дітей Мирона, який має дочку з кухаркою.

Гордій. Ну і щож думаєте вчинити? Жити тут дальше?

Лілі. Я нічого не знаю, на ніщо не можу рішитися, до ніякого кроку я не спроможна. Я просто так зрезигнована, що мені до всего байдуже. Якби хто сказав мені скочити зі скелі у воду, я скочилаб, якби хто сказав іти на край світа, я пішлаб. Але сама я неможу на ніщо рішитись. Я знаю лиш одно: мені тут страшно зле, боляче та важко і я радо полинулаб кен у світи, щоб хоч на хвилю забути те все, що я пережила.

Гордій (цілує її руку). Лілі! Я тільки ждав твого такого слова. Лілі, якби я хотів допомогти вам в гору. Лілі! Ходи зі мною. Там в місті замість смутку жде на нас ра-

дість, замість байдужности і зради Мирона, — моя любов, замість товариства Марійки й Горпини — цілий рій поклонників і подруг, що ждуть на тебе. Лілі! Я побудував віллю, яку назвав твоім іменем „Лілі“ і ти замешкаєш в ній, заживеш в добрі і богацтві, а не тут у сірих стінах гірської лісничівки.

Лілі. І ти любиш мене досі?

Гордій. Люблю тебе так, як того вечора, коли я в театрі молив тебе, благав любови, як того вечора, коли ти з забави вийшла на коридор і я крізь сльози присягав тобі любов. Лілі, я сцілував ті сліди, куди ти ходила, я живу кожним твоім словом, як музик тонами. Тиж моя одинока любов. одинока... Лілі і ти даш мені ту радість, яку я мала колись, той спокій, який був моїй душі.

Гордій. Цілу мою душу я дам тобі і ціле мов життя до тебе належатиме.

Лілі (кидаючись йому в обійми). Гордію, ратуй мене, візьми у світ, в широкий світ, куди хоч, — щоб я тільки вирвалась звідсіля.

Гордій (цілуючи її). Лілі! На край світа! Одягайся! Зараз, зараз!

Лілі. Так, ні хвилини не хочу оставати тут. Він покинув мене, пішов з Марійкою, а я, я помщуся, так, піду з тобою.

Гордій. Швидко одягайся! Заки він верне, ми мусимо бути у Панаса.

Лілі, Він знає? Панас? (Одягається).

Гордій. Панас все знає. Він сам старається, щоб ти покинула Мирона, він намовляв мене взяти тебе, він відведе нас через ліс, стежками, щоб Мирон не дігнав нас.

Лілі. Ні, він і не здогонятиме. Подумає, що я пішла з тобою на прогульку. Врешті, він вже не дбає про мене. Я напишу йому останню картку, прощальну... (Пише лист і липає на столі). Ходім, по дорозі я піду на могилу Наді, попрощаю її.

Гордій. Так, біля могили, до нового життя...

Лілі. До міста, на нове життя, на радість. Прощай кімнатко і ти Мироне і ти свекрухо! (Виходять) (Хвилину сцена порожня. Трохи згодом приходять Горпина, а за нею Анна).

Я В А XIII.

Анна. Їх нема в кімнаті? Де вони? Я хотіла привітатись з гостем, а його вже нема.

Горпина. Пішли на прогульку.

Анна. Так. Їм вигідніше поговорити на прогульці, ніж тут в кімнаті. Нехай ідуть.

Горпина. Цей пан Гордія напевно розвеселить молду паню. Він веселий собі.

Анна (сідаючи, бере панчішну і латає її). А ти звідки знаєш того пана?

Горпина. Я давно знаю його. Як я жила ще в селі, то він нераз приїжджав в село на вакації. Тоді, як ваш Мирон приїжджав. Веселий пан, любить пожартувати.

Анна. І з тобою жартував?

Горпина. Ще й як!

Анна. І не краще тобі було согрішити з Гордієм, ніж з моїм Мироном? Гордієві менше лиха принеслаб твоя дочка, як нам.

Горпина. Ой, і сама я тепер жалію, що так сталось. Але я не могла любити Гордія, не могла, нераз проганяла я його від себе. Він тепер і не пізнає мене, вдає, що не бачить, не знає.

Анна. А чому ж ти і Мирона не прогнала від себе?

Горпина. Бо любила його, ой любила. От, як нині тямлю: як побачила я пана Мирона перший раз, як вечером ми сходилися в садку над потоком, як бив мене мій батько, щоб я з паничами вечерами не водилась. А я батька не послухала, а воно ось що з цього вийшло? Марійка.

Анна. Егеж! Марійка.

Горпина. Ех, якби так це не дочка Мирона, то я булаб дитину десь малою віддала, або й утопила, щоб сорому не мати, але я любила панича, тай і його дочка була мені мила,—все я стерпіла для нього і для неї. І тепер я люблю Марійку найбільше за те, що вона до Мирона подібна і по вдачі і по вроді.

Анна. Ой, подібна, подібна. Як Мирон був малий, то був зовсім такий, як я. Ой, Горпино! Якби я не любила сина, я би тебе прогнала з хати, як собаку. Але подумаю, що ти мати дочки могого сина, тай і жалко мені тебе і Марійки жаль.

Горпина. Кажете, що прогналиб мене, як пса. А шож я винна? Дурна я була, нерозумна любила панича, а ви сами добре знаєте, як дівчині хочеться согрішити та ще й з тим, кого любиш, ще й з паничем... Всі ми грішні, покусана на кожну дівку чигає, лиш декотра щастя немає... та й вийде гріх на яв. А декотрі більше грішать з хлопцями, як я, — тай ні сліду нема. Я лиш кілька вечерів була з паничем в садку, тай вже і покарав Бог Марійкою. В таку мінуту ми зійшлися, хіба я винна? Така мінута.

Анна (відкидає пончоу і дивиться у вікно). Хтось сміється. Це певно Мирон вертає. (Чути сміх Марійки).

Горпина. Так, це Марійка і пан Мирон. Дивися на неї, яка вона вже смілива і веде пана за руку, жартує з ним, як з татом. От, чудачка!

Я В А XIV.

Мирон. Ви самі вдома? Де Лілі!

Анна. Пішла з Гордієм на прохід в ліс.

Мирон. Приїхав Гордій? Дивно! Мені щось наче він снівся цеї ночі. Ну, нічого. Нехай. Горпино, дай там Марійці дещо зісти, — вона десь зголодніла.

Анна. А деж ти бував з нею?

Мирон. От, волочився по лісі. Оповідав Марійці про Бога, про світ, про людей. Вона так цікаво слухала всяких оповідань, так все тямить. Думка її працює дуже гарно. (Мирон підходить до стола і помічає лист). Що це за лист? До мене? Від Лілі? Що? (Читає).

Анна. Що вона пише?

Мирон (кидаючи лист). Мамо! Лілі нас покинула...

Анна. Що? Не може бути! (Читає голосно лист). Прощай, нас нічого вже не лучить і ми мусимо розійтись. Ти оставай з Марійкою, я піду з Гордієм. Я молода і ще маю право до життя, до любови і радости. Не згадуї злим словом. І я терпіла не менше, як ти. Так мусіло статися. Лілі!!

Мирон (спокійно, твердо). Вона покинула, вона не вернеться ніколи. Місто... забрало її знов.

Я В А XV.

Горпина і Марійка (входять, заїдаючи булки).

Анна. Марійко! Лілі покинула нас?

Марійка. Невжеж?

Горпина. Так! Ах, піду вечером подякую Панасові.

Мирон. Марійко, донечко, ходи сюди, до мене, до свого батька, — тепер тільки ти остала мені, тепер мені вільно пестити тебе, любити, як дочку.

Марійка (пригортаючись до Мирона). Таточку! Не сумуйте! Я буду так любити вас, більше ніж Лілі. Таточку, я так дуже люблю вас! Ви ще будете щасливі. (Мирон цілує дочку в чоло).

Мирон. Так, ми ще будемо щасливі донечко! (Цілує її).

ЗАВІСА.

Кінець.

Прага 1825.

„Театральна Бібліотека“

випустила досі слідуєчі пєси, які можна набути
в Редакції „РУСАЛКА“, Львів, Куркова 10,

1) Гр. Марусин: „Хоч раз його правда“, шутка на 1 дію, другий наклад (вичерпане)	3. г.	—
2) Д. К.: „Неповелося“, фарса на 1 дію зі співами і танцями (вичерпане)	—	—
3) Ле-ле: „Перший голова Ревкому“, фарса на 1 дію зі співами.	0:80	”
4) Ле-ле: „Після равту“, фарса на 1 дію зі співами.	0:80	”
5) О. Бабій: „Воєнна любов“, жарт на 1 дію зі співами	0:40	”
6) І. Сургучев: „Осінні скрипки“, драма на 5 дій, переклад И. Стадника	0:80	”
7) Микола Айдарів: I. „Фіцлі—Пудлі“, жарт сценічн. на 1 дію; II. Побрехенька про 3 ловців . . .	0:30	”
8) А. гр. Фредро: „Які хорі, — такі доктори“, комедія на 1 дію в перекладі И. Стадника	0:60	”
9) Леонід Андрєв: „Життя Людини“ (Жизнь Человѣка), драма, в перекладі Федора Дудка . . .	1:00	”
10) И. Стадник: „Він не аздрісний“, жарт на 1 дію.	0:50	”
11) А. П. Чехов: „Медвідь“, шутка на 1 дію	0:30	”
12) М. Старицький-М. Степняк: „Ніч під Івана Купала“, 1 дія	0:30	”
13) Ф. Гринєвич: „Сатирично-гумористичні монольоги для сцени, ч. I . . .	0:40	”
14) В. В. Білібін: „Дракон“, жарт на 1 дію . . .	0:30	”
15) М. Степняк: „У Різдваву Ніч“ сцен. карт. . .	0:40	”
16) Ф. Дудко: Гріх, драм. карт. 1 дія . . .	0:20	”
17) В. Самійленко: „У Гайхан Бея“, 2 дії . . .	0:60	”
18) „Сатана в бочці“, комедія зі співами, 1 дія . . .	0:40	”
19) В. В. Білібін: „Танцюрист“, комедія, 1 дія . . .	0:30	”
20) Фр. Аляхнович: „Пташка щастя“, 3 дії . . .	0:50	”
21) Нікорєвич: „Ніч новоженців“, 1 дія . . .	0:20	”
22) О. Мірбо: „Злодій“, 1 дія . . .	0:30	”
23) А. П. Чехов: „На битому шляху“, драма, 1 дія . . .	0:40	”
24) М. Майно: „Гордість“, сценічна карт. 1 дія . . .	0:20	”
25) У. Балевицева: „Не всі дома“, комедія 1 д. . .	0:30	”
26) Сатирично-гум. Монольоги, часть II. . .	0:40	”
27) Тріст. Бернар: „Одинокий вломник на селі“, комедія на 1 дію . . .	0:20	”
28) Чебишева-Садєвський: „Ялинка“, різдвяна пєса на 1 дію . . .	0:20	”
29) Иос. Баффіко: „Дві поради“, комедія, 1 дія . . .	0:40	”
30) Лев Лєтоцький: „Людські язика“, комедія . . .	0:40	”
31) „Жонатий Мефістофель“, фарс на 3 дії . . .	1:00	”
32) Я. Гердін: „Сирітка Хася“, драма, 4 дії . . .	1:00	”
33) К. Пблїшук: „Тривожні душі“ пєса на 3 дії . . .	1:00	”
34) В. Білібін: „Ії недуга“, комедія 1 дія . . .	0:40	”
35) Трістан Бернар: „Примхи долі“, комедія на 1 дію . . .	0:40	”
36) Л. Андрєв: „Дні нашого життя“ пєса на 4 дії в перекладі О. Бабія . . .	1:20	”
37) П. Карпенко: „Заручини по смерті“, комедія на 2 дії . . .	0:80	”
38) М. Старицький: „Як ковбаса та чарка“, комедія на 1 д. . .	0:80	”

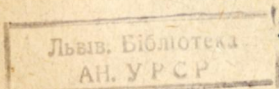
	зл. гр.
39) В. Мартиневич: „По коляді“, жарт на 1 дію	0:20 „
40) Гр. Марусія: „Пан писар“, ком. на 3 дії	0:60 „
41) С. Калинець: „Сватання в нецках“, жарт на 1 дію (вечерпане)	—
42) С. Калинець: „Знахорка Солоха“, сц. к., 1 дія	0:30 „
43) Вол. Мартиневич: „Перелесник“ драма 5 д.	1:00 „
44) Д. Гункевич: „Жертви темноти“, драма з життя канадійських переселенців	1:00 „
45) В. Мартиневич: „Весілля з поправками“, жарт на 2 дії	0:40 „
46) Клим Поліщук: „Гад звіринецький“, драмат. картин- на в 4 відсл.	0:30 „
47) Степан Качмар: „Пригоди вчать згоди“ комедія на 3 дії	1:00 „
48) М. Омелянець: „Лихо з жінкою, лихо без жінки“ комедія на 1 дію	0:30 „
49) Д. Гункевич: „Клюб Суффражисток“, комедія за мер. життя, 5 дій	1:00 „
50) В. Полянський: „Дядько Тарас“, сц. карт. 1 дія (вечерпане)	—

Окрім вище згаданих видань „Театр. Бібліотеки“ можна
забути в нашій редакції слідуєчі пєси:

1) І. Наумович: „Знімчений Юрко“, комедія	0:40 „
2) І. Трембицький: „Ідко сват“, комедія	0:60 „
3) Н. Болкот: „Маркеранти“, шутка 1 дія	0:40 „
4) Тогож автора: „Про ав бефердерунок“	0:40 „
5) А. Чехов: „Ю видей“, комедія	1:20 „
6) А. Франс: „Чоловік, що одружився з німою“, комедія на 2 дії	1:20 „
7) Л. Андрєєв: „Прегарні Сабинянки“ комедія сатира	1:20 „
8) Данієль Ріш: „Відвідини“, комедія, 1 дія	1:20 „
9) М. Твен-Тімора: „Комедія про чоловіка що ре- дагував Хлібороба“	1:00 „
10) Грільпарцер: „Філі моря і любови“, 5 дій	1:20 „
11) Е. Ростанд: „Романтичні“, комедія на 3 дії	1:20 „
12) А. Коцубеу: „Заколот“, комедія, 5 дій	1:20 „
13) Чебишева-Садовський: „Самотній у лісі“ 1 дія	0:30 „
14) Галина Орліяна: „Князівна жаба“, діточа веска	0:30 „
15) Тоїж авторки: „Христова ялинка“, 3 дії	0:30 „

Для вигоди наших передплатників приймаємо від них
замовлення на театр. пєси у сіх — чужих — видань.

Випуски „Театр. Бібліотеки“ — розсилаються
безплатно — передплатникам місячника „РУ-
САЛКА“. Передплата на „РУСАЛКУ“ враз
з додатками виносить річно 16 зл. (за границею
3 доляр. амер).

150

1 руб 38 коп

1986)

РА

171

171
у

Ол. Бабій

РОДИННА ТАЙНА